ЦІНА: 40 центів

НОВІ ДНІ

·NOWI DNI·

УНІВЕРСАЛЬНИЙ ІЛЮСТРОВАНИЙ МІСЯЧНИК

РІК X — ГРУДЕНЬ — 1959 — DECEMBER — Ч. 119

У ЦЬОМУ ЧИСЛІ ЧИТАЙТЕ:

НА ПЕРІШІЙ СТОРІНЦІ ОБКЛАДИНКИ:

Мирон Левицький. Портрет гетьмана Івана Мазепи.

Цей портрет зроблено на замовлення в-ва "Мета" (п. Харидчак), яке й видало його в кількох кольорах, на доброму папері. Розмір портрета: 7.5 на 10 цалів. Здається, це один із найкращих портретів гетьмана Ів. Мазепи, намальованих з нагоди 250-ліття його смерти.

НОВИХ ПЕРЕДПЛАТНИКІВ ПРИЄДНАЛИ:

Островський Л., Кливленд, США ... 3
Завертайло Данило, Чікаґо, США ... 3
Н. Н., Нортгам, Австралія ... 2
Шахів Петро, Порт Альберні, Канада ... 2
Літвішко І., Санта Роза, Каліф., США ... 1
Івасиків Л., Форт Вілліям, Канада ... 1
Корнієнко Д., Нью Брунсвік, США ... 1
Сідак Петро, Торонто, Канада ... 1
Сулима-Денисенко А., Чікаґо, США ... 1
Степовий А., Монтреаль, Канада ... 1
Сарнавський П., Монтреаль, Канада ... 1
Адамчук П., Детройт, США ... 1
Радомський А., Неварк, США ... 1
Петровська П. та О. Лисик, Ошава, Канада ... 1
Пукса Борис, Торонто, Канада ... 1
Ліщина Андрій, Торонто, Канада ... 1
Максимлюк Андрій, Торонто, Канада ... 1
Хохітва Теодор, Торонто, Канада ... 1
Н. Н., Вінніпеґ, Канада ... 1
Даниленко Наталія, Клементон, США ... 1
Маленко Т., Лондон, Онт., Канада ... 1

НА РОЗБУДОВУ ЖУРНАЛІВ ЖЕРТВУВАЛИ:

Ліщина Андрій, Торонто, Канада ... 6.00
Високопреосвященніший Андрій, єпископ Едмонтону і Зах. Канади ... 5.00
"Вуйко з Онтаріо", Канада ... 3.50
Сарнавський П., Монтреаль, Канада ... 3.00
Максимлюк А., Торонто, Канада ... 3.00
Підгайний Т., Оттава, Канада ... 2.00
Даниленко Наталія, Клементон, США ... 2.00
Козуляк М., Монтреаль, Канада ... 1.50
Федоценко С., Торонто, Канада ... 1.50
Тополюк Ганна, Міннеаполіс, США ... 1.00
Садівничий Д., Кливленд, США ... 1.00
Ковалевський М., Сан Паул, США ... 1.00
Сойко В., Монтреаль, Канада ... 1.00
Динник П., Детройт, США ... 1.00
Шнурко Г., Судбури, Канада ... 1.00
Н. Н., Торонто, Онтаріо, Канада ... 0.50
Козоріз М., Форт Вілліям, Канада ... 0.50

"НОВІ ДНІ"

Універсальний ілюстрований місячник.

Видає в-во "Нові Дні", редактор П. Волиняк.

Умови передплати:

Канада — річна: $ 3.50, піврічна $ 2.00
США — річна: $ 4.00, — піврічна: $ 2.50 амер.
Зміна адреси: 10 центів (можна канадійськими поштовими марками, чи амер. грішми).
Замовлення і гроші слати на адресу:
NOWI DNI, Box 452, Term. "A"
Toronto, Ontario, Canada.

НАШІ ЗАКОРДОННІ ПРЕДСТАВНИЦТВА:

В Англії:
A. Bondarenko, 78 Kensington Park Rd.
London, W. 11, England
Передплата: річна — 1 з половиною фунта.

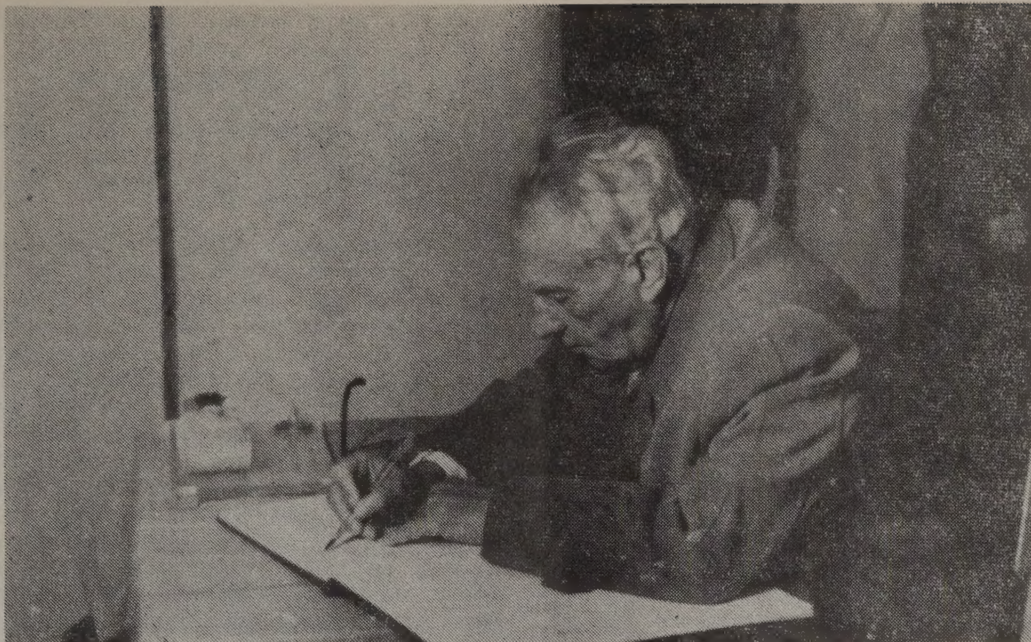
В Австралії:
S. Krywolap, Box 1586 M, G. P. O. Adelaide,
South Australia
Передплата: річна — 1 з половиною фунта.

В Аргентині:
"Peremoha", 25 de Mayo 479 (26),
Buenos Aires, Argentina
Передплата: річна 25 пезів, піврічна 15 пезів

NOWI DNI, a Ukrainian Monthly.
Editor: Petro Wolyniak.
Address:
187 Yrmouth Rd., Toronto 4, Ont., Canada

Authorized as second class mail, Post Office Dept.. Ottawa.

Printed by KIEV PRINTERS, 686 Richmond St. W., Toronto, Ont., Canada

Максим Тадейович Рильський — найновіше фото (осінь, 1959 р.), яке один з наших читачів недавно одержав з України від одного свого приятеля.

Максим РИЛЬСЬКИЙ

ЗГРАЯ ВЕСЕЛИКІВ

(Із рибальського щоденника)

Ми нап'яли на березі намет —
Округлий, гостроверхий, жовтобілий,
Такий, як хижі половці в степах
За давнини глухої напинали,
Як напинали і чубаті наші,
Завзяті предки, що про них писав
Тарас Григорович, додаючи,
Що синє море вельми їх любило,
Сприяючи в походах їх на Крим,
На Цареград — походах, що не знає
Подібних їм історія людська...
Розташувалися ми над Дніпром
Якщо не по-козацьки, то, гадаю,
Хоч по-рибальськи. Таганок, щоправда,
В сусідстві беззаконному у нас
Із примусом, а човен наш — не чайка
І не байдак, а вигадка модерна —
Моторка... в архаїчному, одначе,
Безладді, до якого довели
Її бадьорі наші мотористи,
Філософи, новітні купер'яни.

Дорівнює російському "авось"
Примовка "над соломою цехмейстра",
Багатозначне: "Якось то буде"!
З "авось" отого Пушкін ще сміявся[1],
Та й купер'яни ніби вже давно
Живуть лише у пісні, що розклав
На ноти Лисенко. У пісні тій
Співається, як раз ото зібралась
Компанія ремісників. Давно
Те діялось. Ремісники були
За тих часів об'єднані в цехи,
Що ми б тепер назвали профспілками
(Звичайно, подобизна тут умовна,
Нехай історики мене простять!).
Були там — каже пісня — ковалі,
І слюсарі, і шевчики, й музики,
Були і виновари й пивовари,
Компанія (говорить пісня нам)
Була хоч невелика, але чесна.
Головував у тому товаристві
Премудрий Купер'ян, якого звали
Цехмейстер над соломою. Гуляли.
Пили собі, як кажуть, чаркувались,
Аж раптом крик: біда! матуся йде! —

Тут дія набуває драматизму:
Той радить заховатись, той признатись,
Шепоче той: сидімо, браття, тихо!
А другий: ой, братове, буде лихо!
Лише філософ Купер'ян сказав
Розважливе й глибокодумне слово,
Незаперечне: якось то буде!

Цей афоризм цехмейстра Купер'яна,
Здавалось би, давно здали в архів
Сучасники — а на тобі! Буває,
Що обізветься часом він у нас
І не одну псує хорошу справу!
Отож нам правду нічого таїти:
Завзяті наші хлопці-молодці,
На каравелі нашій капітани,
І лоцмани, і боцмани, й матроси,

Із двох осіб єдиний екіпаж,
Шофери, що взялись до водоплавства,
Щось мають купер'янівське в собі
І на "авось" навикли покладатись...
Та менше з тим! Хоч "ґвинт" у них "летів",
І рвався трос, і всякі інші речі
Траплялись неприємні по дорозі,
Та ми доїхали — і нап'яли
Отой намет, яким почав я мову.

Ловили на живця ми окунів
У Вовчім гирлі, — так притока зветься,
Де на піщану мілину білизна
Чи щупаки мальків іскристих гонять
І вдарами могутніми своїми
Серця рибок тішать і страшать.
Вилися бистрі щурики над нами,
Із нірок вилітаючи своїх,
Що геть поцяткували надбережжя —
Круту й високу глиняну стіну,
Крикливі верещали мартини
І кулики свистіли задушевно
На пісковій оголеній косі.

Плили Дніпром розумні пароплави —
І пасажирські, з радіо, з піснями,
З незнаними, та рідними людьми,
І важковози, чесні тягачі,
Що іноді аж дивували нас
Потужністю упертою своєю,
То вугілля чи дрова несучи
По хвилях збурених і пожовтілих,
То довгу низку зв'язаних плотів
Волочачи, як велетенський хвіст,
Як многолюдну чергу за собою;
Моторки сновигали невгамовні —
Із нашим братом, до лящів охочим
Чи до качок, із молоддю гучною,
Що підставляла бронзові тіла
Під сонце й вітер, часом і під дощ;
Численні п'ятниці і робінзони
Біля своїх вовтузились наметів
І перегукувались, як чайки...
І дивне диво: вся та метушня,
Все те дзижчання, і гудіння, й крики,
Увесь той рух — здавалися спокоєм
І тишею величною, як небо,
Як даль Дніпра, як луки та гаї,
Що хвилями плили до небокраю.

Позакидали живцьові вудки
Ми вдвох з Андрієм, сіли, закурили,
Замислились... І раптом — що воно?
Ага! То журавлі! — Так рано? в серпні? —
Та де ж вони? — Вдивлялися ми довго,
І раптом голову я обернув
Через плече... — Андрію, гляньте, гляньте!
Ми разом скочили на рівні ноги,
І нам краса відкрилась невимовна:
Велика зграя журавлів кружляла
Невисоко і плавно над землею,
Здалося нам, що над наметом нашим,
Немов танок в повітрі ведучи...

То був не той хрестоматійний ключ,
Що звикли ми до нього на картинках,
У прозі й віршах різного ґатунку,
У споминах дитячих, у піснях...
Ні! То була якась весела гра,
І я згадав, що часом у народі
Звуть журавля веселиком, щоб він
Веселощі, а не журбу приносив.
(Дивись Словник Грінченка, перший том).

Все вище, вище зграя підіймалась
У тій чудесній, таємничій грі,
Яка була, можливо, готуванням
До подорожі в ірій, — і розтала
В височині, як видиво щасливе.
В моїй душі та зграя розбудила
Рій споминів болючих і солодких —
Про друзів, що у безвість відійшли,
Про стиски рук і про розмови тихі,
Про весни, що навіки віддзвеніли,
Про дні осінні, теж без вороття.
Згадалось, як з дружиною колись,
Із вірним другом в бурю і в погоду,
Я жив на Чорноморськім узбережжі.
Був якось день, коли мов з рукава
Якогось чарівного понад морем
Летіли і летіли журавлі
На південь, всі дорогою одною,
Перлистими, сріблистими ключами,
Сіяючи і гаснучи в повітрі...
Їх співи, те курликання прозоре,
І голосне, і радісне, й смутне —
Ах, що ті звуки в серце навівали!
Здавалося, тоді ми зрозуміли
Безмежжя всесвіту й любови велич,
І не було в нас іншого бажання,
Як знов почуть на синім небосхилі
Той світлий клич, ті сурми золоті,
Що провіщають радість невимовну...
І знали ми, і вірили ми твердо,
І досі бережу тверду я віру:
Хай осінь мертвим листям шелестить,
Хай старість чеше сивину лукаво,
А для людини, як вона людина,
Як має серце, для людей відкрите,
Само страждання в щастя виростає,
І над землею, критою туманом,
Веселиками линуть журавлі...

15.VIII 1959 — напроти Гайдамацького острова на Дніпрі.

22.VIII 1959 — Київ.

("Вітчизна", ч. 10, 1959, Київ).

---

[1] В уривках із X глави "Євгенія Онєгіна", що дійшли до нас, є такі рядки:

Авось, о шиболет народный,
Тебе б я оду посвятил,
Но стихоплет великородный
Меня уже предупредил...

Шіболет — давньоєврейське слово (колос). По цьому слову, за біблійним переказом, єврейські племена, воюючи, пізнавали одне одного.

"Стихоплет великородный" — автор вірша "Авось", князь І. М. Долгорукий. (**М. Р.**).

Михайло **СИТНИК**

Волоцюги

(УРИВОК ІЗ ЩЕ НЕНАПИСАНОГО РОМАНУ)

"Книга готова, залишилось
її тільки написати" (?).

Вони сиділи на своєму старому місці, — на застеленій шматтям і газетами купі старої цегли, — у напівзруйнованому ґаражі, що мов привид маячів у темному закавулку. Під тим ґаражем стояли, переповнені недоїдками, паперами, порожніми консервними бляшанками та іншим сміттям, іржаві погнуті бочки. Тим закавулком рідко хто переходив, крім таких же, як вони волоцюг, бездомних псів та миршавих котів. Хіба що інколи вивірка перебіжить той закавулок, і то швидко, мов гидуючи, високо піднявши віяло свого хвоста.

Отож, вони сьогодні сиділи там, у своєму безкоштовному притулку, на долівці якого валялися порожні пляшки з-під найдешевшого вина "москітелу" та "кени" з-під різноманітного пива. Від щирого серця на місцевому жарґоні волоцюг вони проклинали затяжний осінній дощ, що досадно лопотів по закоченій бурею блясі даху. І проклинали вони його зовсім не за те, що їм було холодно. Зовсім не за те. Хоч одягнені вони були не по-осінньому, але холодно їм не було.

На людській подобі низенького росту, з підпухлими синьо-червоними очима і сизим носом, подобі зукраїнізованого полячка пана Ромця звисав аж до землі, як опущені крила голодного ворона, — допотопного фасону фрак, застебнутий лише на одинокий ґудзик. Під тим фраком легко було помітити таки справжнісеньку жіночу кофту, яку на грудях достойно прикривала крикливого кольору краватка, зав'язана, мабуть, ще минулої осени. А вже зовсім не треба було й придивлятися, щоб помітити на правій нозі пана Ромця черевика жовтого кольору, а на лівій — просто таки білого.

Лахміття, яким був окутаний Федько — "архирей", жодній критиці не підлягало із-за своєї нецивільної своєрідности. На нім була досить виношена попівська ряса, яку він пересадив на себе із шнура, на якім вивітрювалась білизна служителів культу невідомої йому парафії. Через цю рясу Федька і прозвали "архиреєм" одноголосно всі "москітельники" даної території.

"Архирей" значно відрізнявся від висушеного чи скоріш навпаки — вимоченого в алькоголі свого приятеля. Руїнницька печать алькоголю ще не позначилася на нім так печально, як на панові Ромці. Атлетичної будови молодий чоловік, з вродливим лицем і небесними очима, зовсім не нагадував би волоцюгу, коли б не те чудернацьке лахміття, в обох кишенях якого нерозлучно стирчали пляшечки "москітелу". І саме через оту спортсменську будову і надмірну свою скромність він не міг так легко, як пан Ромцьо, дістати мізерну кількість грошей на потрібну дозу алькоголю, якою можна сяк-так вгамувати розхитані нерви.

— Такий здоровий бик, а до роботи не йде, такий розумний, вчений (Федько мав вищу освіту), красивий, а так нінащо перевівся, — казали позаочі про нього люди. Та "архирей" і не просив. Він би скоріш дав одрізати свою руку, ніж її простягнути. Ні, він ніколи не просив. Він позичав. І не було такого друга в нього, знайомого, не було такої крамниці, таверни та навіть Божого храму, і не було такої еміграційної партії, організації, союзів, — де б він не позичав грошей. І не раз, бідолашному, приходилось гнути те своє атлетичне тіло, присідати, задкувати, повертатися вбік, або раптово перетворитися в нерухомого стовба, — щоб тільки обминутися із своїми кредиторами. І були вони для нього гієнами огненними серед земного пекла його пропащого життя. Але гріх сказати, щоб він не повертав тих своїх боргів. Ні, він їх повертав. Напівсмертельно перетрусившись від тих надмірних доз погубної "водиці", він ледве дишучи, волікся до роботи. Ішов, бідолаха, вимучувати доляри для своїх безчисельних кредиторів. Але за який місяць-два, в час його "пейди" — до нього удавом підповзав пан Ромцьо і разом з іншими волоцюгами видавлював з нього усе до останнього цента.

І ось знову "гуляє" "архирей". Та прийшли для нього такі дні, нестерпні, як піст для дитяти, що навіть кмітливий пан Ромцьо нічого не може порадити. Але раптом у геніяльній голові пана Ромця блиснула остання надія і він якось несміливо натякнув, що на Медісон стріті є така установа, де можна продати свою кров. Беруть, правда, чимало, видоюють, як сказав пан Ромцьо, цілу "панту" крови. Але ж за те дістанеш аж 15 долярів! А це значить 30 пляшок "москітелу" 30 пляшок — цілий тобі "лікер штор". Ромцьо вже там був, але сказали, що його кров негодяща і що після такої дози він незабаром витягне свої ноги. А в "архирея" кров, як у кабана, і жодної він ще хвороби не скоштував. Що там йому "панта" крови? Адже кров за вино. І "архирей" пішов, смутний, як на заріз, пішов, плутаючись у своїй рясі, як підпитий попик сільського приходу.

І от вони пили вино, пили "архирейську" кров. Відкупоривши своїми міцними зубами першу пляшку, "архирей" велично звернувся до волоцюг, які чекали своєї черги пригубитися до благословенної пляшки. Звернувся із зворушливим тостом:

— Нехай живуть волоцюги по всіх закапелках бездушного світу і нехай доживають вороги москітельного нектару і цигаркового аромату! Нехай животворчо, до самої погибелі, клекотить кров братів-волоцюг, яку можна заміняти на вино! Урра!

— Ґут лок, віват, здраво, пєй до дна, — захрипіло, засвистіло і забулькало із спраглих горлянок бомського інтернаціоналу. І всі воєдино присмокталися до своїх пляшок. А після викінченої третьої пляшки "архирей", ставши на дно перевернутої помийної бочки, хрипло прочитав їм вірша свого приятеля юних літ — поета Майка, який інколи заглядав до волоцюг, щоб, як він сам казав: "побачити дно життєвої розрухи".

Але все то було вчора. А сьогодні страшенно боліла голова, трусилися руки, а в роті була нестерпна проклята засуха. І як добре, що догадливий пан Ромцьо учора приховав під цеглою 5 пляшок "москітелу". Але він забув за цигарети, які для кожного порядного волоцюги значились тіль-

ки на другому місці після вина. Коли б не дощ, проблема була б розв'язана.

— Пся крев з тим дощем, — скреготав зубами Ромцьо, — плавають "боци"*, як гнилі хробаки. Де ти знайдеш сухого, коли і в таверну ні з чим зайти? Пся кость!

— Так, Ромцю, скрута.

— "Пане Ромцю", сьогодні неділя!

— Ну, хай "пане", чорти б тебе забрали з твоїм паном у краденім фраці, — сміявся "архирей".

— Я його не вкрав, я лише позичив його в гардеробі театру польської музичної комедії, коли туди якось заліз спати.

— І поголитися ніяк, у наше люстро заглядають сьогодні хмари.

Наводити свій туалет ходили вони, як і всі достойніші боми, в "гамбул парк", до озерця, яке служило їм і за люстро, і за умивальник, і за одеколон. Утиралися знайденими газетами, або просто, висихали під сонцем.

— Та чорт з ним! Може випогодиться. Так слухай же, Ромцю!

— "Пане Ромцю".

— Ну, хай, "пане". Так от. На чім я скінчив? Ага. Вона була вагітна, і я добре знав, що не від мене. Коли я її востаннє застав, вернувшись з роботи на три години раніш ("овертайму" якраз не було), о 12 годині ночі, з тим же самим Джовом, то мене така охопила лють, що я хотів їх обох пошпурити з вікна третього поверху будинку, у якім ми жили. І, розумієш, це була зовсім не ревність, хоч я свою Катрусю любив до нестями.

Повір, це зовсім була не ревність. Та й до кого ж ревнувати? Побачив би ти його, того Джова. Він ще поганіший за тебе, просто тобі скелет, та й годі. Але не про те. Мене взяла злість, що Катря проміняла мене на ту нездалу драбину. Йому було понад п'ятдесят, їй — 25. Він мав три величезні будинки, які залишила йому його покійна жона. Катруся мала трьох маленьких дітей, яких з болем залишив їй тепер я, відходячи в пропащий світ. У нього ще був новий "кеделак", а в мене ще новіші борги за холодильник, плиту, мебель і за ту дорогу сукню, у якій вона його приймала. У нього були гроші, казали люди — багато грошей, а у мене була лише любов до своєї сімейки. Ну, і на тобі, сталося...

— Пся крев! Ну і шо ж ти йому зробив? Та я його, пся кость!.. Що ж ти йому зробив? Убив, задавив, зарізав?

— Знаєш, Ром... пане Ромцю, я йому не зробив нічого.

— Ну й вар'ят, я так і знав. Пся крев!

— Я знав, що завернути своє щастя вже не зможу, знав, що вона народить байструка... Я покинув її тієї самої ночі. Ех, Ромцю! На відгризи ось цю останню пляшчину. І тоді я пішов...

— О, зобач, пся кость, — перебив "архиреєву" розповідь Ромцьо і замахав кістлявими руками, розхлюпнувши вино, — дивись, он знов до нас Векапебе приїхало. Пся крев!

Авто марки "Понтіяк" зупинилося біля самого притулку волоцюг, розкидавши по боках картонні пачки і погнуті консервні бляшанки. У гумовому плащі, з парасолькою в руці, обережно переступаючи калюжі, ішов до гаражу колишній власник таверни "Ямщік" Боріс Плювко. "Ради, — як він казав, — вєлікого дєла пролітаріата мірового маштабу" він продав "Ямщіка", у якім так многолюдно колись збирались старі і нові еміґранти. Там можна було дістати "Комсомольську правду" і "Огоньок" і на закуску "по-старокрайському" приготовлене сало. Сам Боріс походив із "Мінської губернії".

Минулого тижня він приїжджав сюди не сам, з ним були ще якісь два, зовсім незнайомих, ані Ромцьові, ані "архирею". Тоді Боріс привіз аж три "кейси" "москітелу" і два картони цигарет. Він попросив зібрати найгірш одягнених і наймізерніших волоцюг, що пан Ромцьо за декілька хвилин і зробив. Він привів цілу купу не людей, а лахміття, з-під якого ворушилися підпухлі, сльозисті очі, стриміли сизомалинові носи і звисали сухі, потріскані на вітрі губи. Неголені, нечесані і хтозна, коли вмивані, стояли ті жертви алькоголю і безпорадно кліпали очима, не розуміючи, що від них хотять ті джентелмени. Боріс, не гаючись, пояснив, що всіх буде добре винагороджено вином і цигаретами. І то, за зовсім легкий "джаб": вони мусять стати навколо бочок з недокидьками і копирсатися там. Отже до роботи!

Почувши про вино, волоцюги кинулися до бочок, штовхаючи один одного. І тоді ті два незнайомі почали клацати своїми фотоапаратами, наставляючи їх на "трудящий елемент голодної Америки". Повитягавши все з бочок, волоцюги жадібно обступили тих "джентлменів", і ніхто навіть не спитав, — навіщо ото їх фотографовано. Кожного бо цікавило лише вино.

"А сєйчас, — сказав один з них, — ктонібудь із вас, два ілі трі челавєка пусть сядеть вот здєсь і кушаєт вот ето, — і він витяг з портфеля чималу шкоринку з чогось подібного до хліба, — за ету роботу я дам от себя по бутилке".

Між волоцюгами були люди різних національностей, і тому Борісові довелось сказане перетлумачити по-англійському, а панові Ромцю по-польському. Але сталося диво: ніхто з волоцюг і не ворохнувся, хоч кожен з них за ту обіцяну надвишку вина дав би і палець одрізати. "Джентлмени" не розуміли такої байдужности їх до легкого заробітку. І тоді Боріс взявся пояснити своїм "товаріщам" — в чім же полягає ота їхня байдужість.

— Да вони, товаріщі, кушать не моґут, позакак організми їхні не прінімают. Гето в їх алкоголізм существуєт, которий неспособний прінімать піщу. Оні кушают дуже рєдко, а живут только віном, в котором, конєчно, єсть вітаміни.

— Ясноє дело, — сказав, усміхнувшись, другий "товаріщ", — так пусть не кушают по-настоящему, пусть только здєлают від — вродє кушають. — Коли Боріс і Ромцьо переклали його слова, то всі волоцюги кинулись до тієї шкоринки, наввипередки, мов справді умирали з голоду. Худі, опухлі, волосаті татуїровані тремтячі руки тягнулися до шкоринки під клацання новеньких "ляйок". Нарешті "джаб" вичерпався і волоцюги почали смоктати дане їм вино, питаючи, коли ще їм прийти на таку роботу.

...Але тепер прийшов лише один Боріс.

— Гелов, хлопаки, привіт обездоленому кла-

су, — весело викрикнув він, показуючи пожовтілий протез зубів і переступаючи через гірські хребти порожніх пляшок, — то ви тільки вдвох? А де ж решта?

— Закурити маєш? — заразом викрикнули "хлопаки", не відповідаючи на привітання. Аж декілька раз підряд затягнувшись міцним "камелем", кашляючи і спльовуючи, відповіли, що сьогодні нема нікого, всі боми через дощ сидять у своїх норах, що вони самі ось допивають "архирейську кров". І Федько коротко розповів, яким способом роздобув вина, показуючи наліпки на обох руках біля ліктів.

— Дуракі, — відповів на те Боріс, — зачем продавать свою кров для буржуазних акул мірового маштабу? Надо їхню кров висосать в інтересах пролетаріату всього міра. Товаріщ Ленін сказал...

— А шарап із своїм Леніном, — крикнув уже досить підхмелений пан Ромцьо і протягнув свою пляшку під ніс Борісові, — оґрум теґо смутку, напіємось вудкі, — на пий, пся крев, і не клам.

— Но, брось, — якщо ви не п'яні, то послухайте, що я вам скажу. За вас же я, братці, безпокоюсь. Всьо такі ви ж чаловєкі... Всьо ж...

— Кажи зразу, не пускай дим в очі, — перебив його "архирей".

— Я скажу коротко, товаріщі. Зачем так жить безобразно? Здіся жить тяжело, гето вам не Расія. Ані гавзу, ані щастя в Америці не маєте. А таких как ви, здіся міліони нащитуються. Тут токо капіталістичні акули живут "олрайт", а народ трудовой пропадаєт, как собака. Вот і ти, Фєдя, такой учений чаловєк, а...

— Цо ти кламєш, пся крев, — перебив його Ромцьо, — та ти ж сам маєш три доми і авто і пеньонзи, то виходить, пся кость, що ти і сам — вєлка риба. Нє клам, лєпше послухай: — і пан Ромцьо захрипів:

Ми млодзі, ми млодзі,
Нам бімбер нє зашкодзі.

— Лисен, заспіваєш потім, а тепер послухайте, що я скажу: їдьте на родіну, там будете чаловєками. Я вам поможу, я вас даже одену і обую, і напою перед отєздом. Ох і напою ж, братці!

— Сідзяла под виходкем...

— Шарап, Ромцю! Куди ти кажеш їхати? — піднявся із цегляного "крісла" "архирей" і підступив до Боріса.

— На родіну, в Расєю, — відповів спокійно Боріс, — туда, ґдє рабочий клас процвітає, ґдє жіть стало лучше і вєселєй в міровом маштабє на даном етапі соціалізму. Там нє продают свою кров капіталістичним акулам. Там, Фєдя, нє будут піть твою кров крокоділи контреволюції.

— Ні, ти не бреши, Боріс. Кров свою п'ю я сам і валяюсь на смітнику із своєї вини. Ти брось тріпатися. Тут на смітниках валяються з інших причин. Справді, валяється чимало життєвих невдах, слабовольних істот, хронічних алькоголіків та інших покидьків суспільства. А на твоїй "родіні" на смітнику ввесь народ, голодний, обідраний і обездолений.

— То неправда, то фашисти брешуть, — не здавався Боріс, — там всьо змінилося. То було "но ґут" лише при Сталіну, а тепер там товаріщ Хрущов зділал всьо олрайт, там тепер...

— Так, панє, — знову вмішався Ромцьо, — там на ґуже кавал трупа, поцулой ґо в д...

— Окей, хлопаки, я прийду другой раз, потвєрезому поговорім. Зберіть на ту неділю якнайбільше бомів, чи то, амсорі, гм., товарищів. Я приїду знову з тими товаріщами.

— Знову фотографувати для совєтських газет? — з глумливою усмішкою спитав "архирей".

— Но, но, вже по другому делу, нащот поєздкі на родіну поговорім. Буде вино і цигарети.

— Слухай, Боріс, та на ту твою родіну навіть боми не поїдуть, хоч би ти їм привіз і цілу цистерну алькоголю. Тут вони, хоч і волоцюги, але вільні птахи і ніхто їм не перешкоджає стати на добру дорогу. А там на твоїй родіні, трясця її бери... Та що там говорити! Добре, бомів ми тобі зберемо.

— Окей, ґуд бай, хлопаки!

— Довєдзєннє, панє — вєлка риба, пся крев, — белькотів п'яний пан Ромцьо, — спочонтку кіно, а пузнєй якась холєріна, татіна, татіна... — випльовувались москительні слова кандидата, вже навіть не на Борісову "родіну", а на ту, де нема ані "капіталістичних акул", ані "пролетаріату мирового маштабу".

Падав холодний осінній дощ, але волоцюги його вже не проклинали.

Чікаґо, 1956 р.

УВАГА! **УВАГА!**

ЗМІНА АДРЕСИ "НОВИХ ДНІВ"

Для зручности й вигоди для наших читачів ми уникали зміни адреси, але змушені це зробити тепер. Тільки переїзди на пошту коштують нас річно 75.00 долярів (лишє на трамвай), до того вартість скриньки. А головне, що на це йде багато часу: найменше 450 годин річно витрачається на переїзди.

Поштова скринька буде дійсна до 31 грудня цього року, але просимо всіх читачів, авторів, книгарні і всіх зацікавлених осіб уже від сьогодні скеровувати листування на нашу нову адресу:

NOWI DNI
187 Yarmouth Rd.
Toronto 4, Ont. Canada

Ліна КОСТЕНКО

СХОДИТЬ СОНЦЕ...

Сходить сонце, ясний обагрянок,
Заглядає у вічі мені:
А чи добрий у мене ранок,
Чи не плакала я вві сні?

Ранок — добрий.
А ночі, ночі!
Снишся ти і чужі краї...

Плакали сині очі.
Плакали сірі очі.
Плакали чорні очі.
І всі — мої.

Фотій МЕЛЕШКО

МАЄСТРО

Коли людина десь позапівночі заплутається в покручених та вузьких вулицях Старої Праги, то може несподівано в одному закрутасі наткнутися на яскраво освітлену рекляму бару "У ЧОРНОГО КОТА". Самий той кіт ніби десь на п'ятому метрі від землі у повітрі висить. Закарлючив довгого хвоста та й висить собі. Ціла його котяча постать напружена так, ніби він зайняв бойову поставу проти грізного свого ворога — пса. А завбільшки ця рекляма — "Чорний Кіт" — з доброго собацюру.

Наткнувшись попівночі на цю несподіванку, людина неминуче на хвилинку зупиниться. Майстер цієї реклями, видно, добре знав психологію нічних блуканів у темних вулицях. Коли людина хоч на хвилинку зупиниться, щоб подивитися на "Чорного Кота", то напевно в пізню нічну пору почує, що десь тужить кларнет, плаче скрипка, погримує піяніно та — мов на погибель — виє саксофон. А все це неминуче примусить подумати, що там, десь під землею, діється щось надзвичайне. Тоді чоловік або лапнеться за кишеню, або пригадає, скільки ще він має при собі грошей.

Признаюся як перед Богом, що одної ночі, пізньої осінньої пори, сталось таке і зі мною... Глянув на "Чорного Кота", торкнулася моїх вух несамовита барова музика, я встромив у кишеню руку і зашарудив дрібними паперовими коронами.

— Ану ж на хвилину загляну, — подумав я, — подивлюся, що воно тут під реклямою "У Чорного Кота" діється?

Певно з таких думок та рішень і користались ті, що зробили цей бар.

Я до дверей, а тут уже швайцар їх і відчинив, уклоняється, вихиляси робить, вигнувся, мов той реклямний кіт. Швайцар запровадив мене до роздягальні, робить із звичайної людини поважного пана — стягає з плечей плаща, подає його возьному, допомагає взяти в руки квиток на відданого плаща та капелюха. За цю непотрібну послугу, ніби, грошей і не вимагає, але спробуйте нічого йому не дати, що він вам заспіває!

— Коли ви сюди, поважний пане, зайшли, то тут за послуги треба платити! — тоді панові стане соромно і він ткне швайцарові якусь корону, за це він відчинить ще одні двері, миттю відкотить половину тяжкої темнозеленої заслони. Спускаєтесь по декількох східцях униз і ви тут — під "Чорним Котом", у "Капернаумі"... У вічі вам кидається, що простора заля червоним туманом залита, наче кров'ю, значно тільки розрідженою тютюновим димом. На щастя, кельнерки вас зразу не турбують. Пізня пора. Вони десь заняті... З якихось слабодухих вимотують жили, наслідки того дістаються у руки кельнерок у вигляді паперових корон.

Я це також використав. Не чекав, поки мене кельнерки посадять на "гаряче місце"... сам його собі вибрав. Кинув очима по залі, розглянув і побачив, що наліво від мене, у куті коло столика сидить один пан. Гадаю, певно такий самий заблуканець, як і я. Підходжу. Бачу, він ніби до когось говорить.

— Прошу, пане, чи тут місце вільне? — запитую. Пан підняв своє бліде, шляхетного вигляду обличчя, хвилинку уважно дивиться на мене, кліпає склянистими принизливими карими очима і відповідає:

— Ви ж бачите, що тут вільного місця нема!

— Я бачу, що ви коло цього столика сидите самі.

Він ще на мене подивився і сказав:

— Ах, так!.. А й справді я тут сам... Прошу, сідайте!

Під час цієї короткої нашої розмови музика не грала і гості не танцювали. Коли ж я сів, то частина присутніх заплескала в долоні. Я встиг помітити, що ці оплески були звернені до нашого столу. Мій сусід, чуточки натягши свою постать, прикивнув головою. Я не міг збагнути, чому це вони плещуть йому саме тепер, коли я біля нього сів?

До нашого столика підійшов старий кельнер, чи по-чеському — "пан врхні чешнік". (Звичайно в ЧСР так заведено, що пан "врхні" тільки відбирає гроші від гостей за замовлення. Замовлення ж особливо в нічних барах подають "чешніці" — кельнерки).

— Ви будете коло цього столу сидіти? — запитує мене врхні, уважно при цьому дивлячись на мого сусіда.

— Так, так, цей пан буде тут сидіти!.. Сьогодні моя наречена раптово відійшла, — відповів за мене мій сусід.

Тільки тепер я звернув увагу, що на столі стояло дві карафки з вином, обидві надлиті.

— А може вона, пане маєстро, ще повернеться, то я дам для пана інше місце? — запитав врхній.

— Не турбуйте мого сусіда і подайте йому, що він собі забажає!

— Слухаю, пане маєстро!.. А що ви собі бажаєте? — звернувся він уже до мене.

— Чвертку червоного вина, — відповів я.

— А може, хочете щось інше: смачніше, міцніше?

— Замовляйте! Я сьогодні плачу, — сказав мій сусід.

— Ні, дякую. З якої речі ви маєте за мене платити?

— Тому, пане, що ви цю ніч зробите для мене одну приємність.

— Дозвольте запитати: яку саме?

— Потім довідаєтесь...

Молоденька кельнерка принесла моє замовлення.

— Ха-ха-ха-ха-ха!.. — голосно засміявся мій сусід, коли кельнерка ставила вино на стіл. У тому сміхові я відчув трагічну ненормальність. — Врешті, відважилася підійти до мого столу? Щастя ти маєш, Ружено, що зараз немає тут моєї Божени.

— Можна коло вас сісти? — звернулась кельнерка до мене, не звертаючи уваги на те, що він говорить.

— Коли життя тобі набридло, то сідай! — вигукнув маєстро.

— Ой, ні, ні!.. — поспішно казала вона, втікаючи зі сміхом від столу.

Наш стіл знову привернув увагу присутніх. А я й далі не міг уторопати, у чім тут справа. Все більше ставало ясним, що цей пан маєстро є ненормаль-

ний оригінал, бо на звичайного блазня може б великої уваги й не звертали.

Заграла музика. Пара за парою виступали на середину залі й танцювали. Десь з бокових кабін виривався гострий пронизливий сміх та спів добре підпитих осіб. Я почав оглядати.

— А-а, вибачте, забув... Дозвольте представитись, — підвівшись, промовив мій сусід, — Я — Вацлав Ганеш, академічний маляр!..

— Дуже мені приємно, — відповідаю і тихо називаю своє прізвище і якось ненароком додаю: — Український письменник.

— А-о!.. я зразу відчув, що ви людина, якій нечужими є явища поза третім виміром!

— Вибачте, не розумію вас, пане маестре?

— Ого, чи міг би я повірити письменникові, що він не зрозуміє свого сусіда? А чи ви вже зрозуміли, що тут діється? — запитує мене, але не чекає відповіді й говорить далі. — Правду сказати, я не знаю, хто ви такий. З перших ваших слів пізнав, що ви чужинець, від вас довідався, що ви письменник. Дивує мене те, що ви маєте в собі таку непереможну силу... Скажу вам, що до цього столика, окрім мене та неї, принаймні в п'ятницю, ніхто не сміє присісти. Цей стіл — для нас, тільки двох осіб! І що тут сталось — ви не знаєте, та як же вам і знати? І дивно, чому я маю до вас довір'я?

Його слова почали мене інтриґувати. Музика не втихала, а тому він мусів говорити підвищеним тоном.

— Я не помітив, коли ви підійшли до мене і то було вашим щастям. Ви запитали, я глянув на вас. Не встиг я відповісти вам, як вона миттю зникла... Коли б я не опанував себе, то неминуче накинувся б на вас. Так, так, я відгадую, що ви хочете мені сказати. То було б з вашого боку марнотратство. Ого, наслухався уже я того! Скільки я потребував зусиль та часу, щоб переконати обслугу "У Чорного Кота", що коло цього столика, принаймні в п'ятницю, сиджу не сам. Врешті, перестали з мене глузувати, показуючи, що коло цього столика є вільне місце... Правда ж, ви оце заглянули до бару "У Чорного Кота" вперше і випадково? Вас сюди заманили фальшиві котячі очі... О, проклятущі котячі очі!.. Але я вам кажу: тільки глянув на вас і зараз же мій зір перевів на неї, а вона в такий короткий мент устигла здиміти... Коли б це був хтось інший, не ви, то неминуче кінчилося б неприємністю. Розуміється, ви не помітили, коли вона зникла, ви тільки використали мент...

— Вибачте, пане маестро, коли я сюди зайшов, то зразу помітив, що ви сиділи самітно. Правда, ви до когось говорили.

— О, то ви таки помітили? І от коли б ви були глянули поза третій вимір, то були б неминуче її побачили! От тепер скажіть мені, чого б мені було говорити ні до кого? Значить, я мусів би бути божевільним, га?.. Хіба ж не правда? Люди собі думають, що воно все мусить бути так, як вони засистематизували, як звикли все бачити... На протязі віків упевнили себе, що в житті може бути отак, а не інакше... Коли ж знайдеться людина, що бачить у цім світі все не так, як усі, тоді його вважають божевільним. Немає йому місця в громаді. Його треба вигнати, посадити у божевільню, або й у в'язницю... Ви може не помітили, а я все спостерігаю: коли я погодивсь, щоб ви сіли коло мене, то мало не всі присутні звернули на те увагу і навіть заплескали в долоні. От, у Вацлава Ганеша прояснилося в голові... Дозволив якомусь добродієві сісти коло себе... Він уже, себто я, наговорився з своєю уявою і, врешті, підпустив до себе реальну людину. Так то воно їм здається. Інакше воно в них і бути не може, бо їм доступно пізнати не більше трьох вимірів. Дух же не можна обмежити сумою установлених людиною вимірів... А може якраз моя люба, що отут до вашого приходу сиділа, була дійсністю, а все оце безглуздя, що я бачу, є ілюзія, марево, обман... Правда, мало хто в Празі ще не відає, що в одній старій, вузькій вуличці є бар під назвою "У Чорного Кота". Відомо, що з оцієї господи починали колись розв'язувати один загадковий ніби злочин... І починалося те ось від цього столика, коло якого ми сидимо. Перевірили й доказали, що коло цього столика сиділа пара, тоді ще молоденьких людей. Сиділи, говорили, бавилися, пили вино, вечеряли, були дуже веселі. Точно доказано, що вони дійсно вийшли з цього бару разом. Далі вже нічого ясного доказати не могли. Пан залишився в обсязі трьох вимірів, а панни в цих вимірах не стало... Пана тягали, випитували, морили, мало розпаленим залізом не пекли, щоб примусити його признатися, де він подів ту панну. Він таки не признався. А знаєте, чому він не признався?

— Очевидно, тверду вдачу мав, — відповів я.

— Ні, не тому... Він таки ніби справді не знав, де вона поділася... Однак, кожної п'ятниці (день її зникнення) по дванадцятій годині ночі він може цілком вільно коло цього столика з нею зустрітися. Може з нею розмовляти, жартувати, пити вино — точно так, як і тоді, коли вона ще перебувала тільки в обсязі трьох вимірів... Вони могли разом вийти по третій годині з бару "У Чорного Кота" і... шукай поліція її знову, а мене муч, допитуй!

Пан маестро потяг вина з одної і другої склянки, на хвилинку налягла на нього мелянхолія, його увага від мене відривалась. Він щось собі шепотів, голосніше повторивши при цьому пару разів: "Круце фікс"... Постукав пальцями по столі і далі оповідав.

— Наївні люди, невдячна грубіянська поліція! Вони ніяк не могли зрозуміти, що я її шалено кохаю. Подумати тільки здоровим розумом: ну якби ж я міг так її з світа спровадити, як то вони собі уявляють, щоб по ній ані сліда не лишилось, а на мені ані тіні, що я заподіяв їй якесь лихо! І от у висліді тепер маєте: для цілого світу, навіть для рідної матері, вона таки не існує, а я її маю! Так, маю, тому, що я давно вийшов за межі третього виміру... Ні, я чомусь до вас, пане письменнику, маю велике довір'я. — При цих словах він положив свою руку на мою, що лежала на столі, якось особливо притиснув. По моєму тілі пробігла ніби електрична холодна хвиля. Я постарався непомітно свою руку висмикнути.

— Викликаєте ви в мене довір'я, — продовжував він з притиском. — Можливо тому, що ви письменник чужого нам народу. Усі письменники на світі є брехуни, вибачте мені за відвертість, а на-

ші чеські письменники є особливими брехунами... Покажіть їм пальця, а вони потягнуть вас за обидві руки... Нашому письменникові я ніколи б не відкрив ані найменшої таємниці, бо він на мені постарався б подвійно заробити: на тему моєї таємниці написав би твір і мене живцем продав би... Я знаю, що ви того не зробите, а коли б і відважились — у поліції з вас посміялись би і сказали б: "Відома байка з бару "У Чорного Кота".... А коли б ви знали, як мене тоді Божена просила, щоб я не допроваджував її додому! І ми за дверима, на вулиці, під огненними очима отого проклятого кота розійшлися. А потім воно й пішло... Така здається, незначна подія, у всякім разі не світова ж війна, а про неї лунала слава на цілу Европу. "Загадкове зникнення молодої красуні"! — лунало по світі. А насправді?... Я вам скажу: коли б ви всилі були заглянути по той бік третього виміру, то вам тільки треба було б пересісти до другого стола і ви б зараз тут її побачили в повній красі й величі... Отут би вона засіла, як завжди, на оцьому кріслі, що ви сидите, а я, як звичайно, розмовляв би з нею, жартував, разом пили б вино, слухали б музику, навіть могли б і затанцювати. О, коли я з нею танцюю "шімі", то тоді присутні жахаються і ховаються, хто куди... Потім на ваших же очах вийду на вулицю, під чорним котом попрощаюсь, і... починайте наново переводити слідство. Пускайте в рух найздібніших детективів, з добрим нюхом дресованих псів, нехай обнюхують мене з ніг до голови. Нехай водять мене куди завгодно, нехай гавкають на мене, рвуть, шматують, а поліція нехай пече залізом. Нехай кат у циліндрі, у білих рукавичках, з п'яними суддями лякає мене шибеницею — запевняю вас — нічого не доб'ються! От бачите?.. Якщо матимете охоту, то я таки вам її покажу... Ах, та нехай уже до кінця буде відвертість: кажуть, після сповіді людині легше. Запроваджу я вас цієї ночі до мого ательє... Щоб її в мене побачити, а мене пізнати — вистачить вам ваших трьох письменницьких вимірів... Хоч письменники, гадаю, як і добрі плястичні мистці, мусять мати такі почуття, що сягають поза третій вимір, бо інакше не могли б бути письменниками... А може ви й справді хочете їсти — кажіть! Я ще засоби маю. На цім світі мої батьки лишили не тільки мене, але й своє добро для мене...

Алькоголь підносив у барі температуру. Лунали гострі мелодії музики, саксофон верещав, мов на погибель. Музика змішувалась з недоладним співом, гучномовством, вереском, сміхом, брязкотом скла та порцелянового посуду. У густому червонуватому повітрі "капернаума", наче в пекельному котлі кипіло.

Коло буфету на високих круглих дзиґликах, що крутились мов колеса на вісі, сиділо дві пари. У дівчат суконки досягали десь тільки вище колін. Ці "капернаумські діти" вимахували ніжками, щоб показати остатньої моди човнички-черевички... Вони цокалися високими чарами, випивали та закусували поцілунками і тютюновим димом. Я помітив, що одна з них була вільна коло буфету і усе на мене позирала, посміхалась, навіть пальчиком до мене, зігнутим до себе, покивувала. Я догадувавсь, що вона робить підготовку з наміром, аби опорожнити мої кишені...

На диво, мій сусід те загравання "капернаумки" помітив і відверто почав проявляти заздрощі.

"Дивовижник дивовижником, — подумав я, — меле про якусь красуню, а до цієї ревнує..."

Розлита кров у повітрі "капернаума" все більше блідла від курева. Ставало важко дихати. На стіні годинник рівномірно відбивав такти. Його вказівки непомітно наближалися до відміту третьої години по півночі. Наближалась хвилина, коли стане чинним поліційний припис.

Пан маестро десь на хвилинку відійшов. У цей час до мене наблизилась та, що від буфету покивувала мені пальцем і, не зупиняючись, шепнула мені:

— Коли ви цього маестра добре не знаєте, то будьте обережні!

— Чому саме? — встигаю запитати.

— Перейдіть в одну із вільних кабін — я вам розповім...

— Дякую, — відповів я. І подумав: — "Ага, то ти так хочеш вивернути мої кишені? Не піддамся!"

І от тепер я вирішую будь-що-будь перевірити мого сусіда, чи він таки справді небезпечний. Може я справді наскочив на добрий сюжет для новелі? — питаю сам себе. Однак вирішую бути готовим до відходу. Наміряюсь покликати пана врхнього, щоб заплатити за чвертку вина і п'ять цигарет. Врхній на мій поклик лясканням пальцями не приходить. Певно він був десь зайнятий більшими "рибами", у яких відібрав сотні, а може й тисячі корон. Ось помічаю, що збоку, за буфетом, розгорнулась тяжка зеленувата завіса, а з-за неї вийшов мій сусід, поважно тримаючи свою досить елеґантну постать. За ним ішов низенький товстий панок і ніс на великій таці дві порції одної з найкращих чеських страв: смажені стегна гуски, смажену капусту та кнедліки. На таці ще стояло дві стопки з світлим напоєм та відкоркована пляшка вина, як показалось з ярликом: "Орігінал Портвайн". Подавець, як довідуюсь, сам пан шеф "У Чорного Кота".

— Так, за все вже заплачено, пане шефе?

— О, так, пане маестро, рахунок вирівняно! Смачного! — додав він і відійшов.

Я зрозумів, що мене поставлено перед доконаний факт: замовлено й заплачено... Я піднявся й гукнув:

— Галло, галло!..

Та наш маестро шарпнув мене за полу і промовив:

— Прошу, пане письменнику, не робіть мені вдруге цієї ночі скандалу! Сідайте і вечеряйте, чи снідайте, або прямо поживайте, що подано. Було б вашою помилкою, великою помилкою, коли б ви подумали, що оце я спеціяльно для вас замовив. Це вже було замовлено ще тоді, коли я отут сидів з моєю Боженкою... Я попередив, щоб замовлення мені подали тоді, коли я по нього зголошусь. І тепер нема порятунку — через вас вона зникла, зате ви мусите її порцію спожити.

— Чому я мушу?..

— Але ж не єрепентесь і сідайте! Бувають же випадки, що людина людину з приємністю гостить. От ви й зробіть мені цю приємність, — поспішно умовляв він мене.

Чеська традиційна страва дратувала смак. Я сів. І знову помічаю, що багато очей скеровані на нас. Із-за одного косяка виглядала та сама "капернаумка", що мене недавно попереджувала. Дивлюсь на неї. Вона крутить пальцем коло свого чола. Значить, подає мені знаком, що я дурний. Все це ще більше роздратовує моє зацікавлення паном маестром. Я вже майже був певен у тім, що мій оцей "говтитель" має "пеха" в голові. І хіба ж мало є на світі різних дивовижників і не завжди на них звертають увагу. А от тут, де всі, здається, виведені алькоголем з рівноваги, приковує увагу така проста річ, як подача вечері на стіл. Моє зацікавлення цим добродієм росте.

— Прошу, беріться за гуску, поки ще кнедліки не захололи, — припрошує він увічливо. — Ви ж знаєте, що ця наша страва смачна, доки тепла.

Я сів. Признаюсь, що мені таки добре хотілося їсти. Тільки що я намірився прийнятись за приємну працю, як у залі залунали знову оплески та сміх. Мій гоститель, як і вперше, чуть підвівся і вклонився.

— Чи не має тут часом загальної змови проти мене? — подумав я.

— Я спеціяльно попросив налити нам вашої любимої "Руської водки!" — сказав він.

— Не для всіх українців цей московський напій є любий. — відповів я.

— Е, та не будемо ж тут вирішувати національні проблеми. Пийте! — він підніс свою чарку й чекав на мою, щоб цокнутись.

Я відчувсь ніби в полоні, під охороною оцього дивовижника. Здається, нічого не сталося б, коли б я собі встав і пішов геть, але ж ні, таки починаю виконувати його волю, правда, оце саме собі наздоров'я... "Руська водка" піддала апетиту. Гуска, кнедліки й капуста раптово зникали з моєї тарілки. Мій гоститель їв повільно. Час від часу кидав окремі слова, певно, з своєї загальної думки.

Оркестра вдарила прощального марша. Гості посунули до вихідних дверей "капернаума".. Десь за заслонами в кабінах верещали дівчата. Деякі, мабуть, цілком обібрані кельнерками гості, злісно вигукували. А ми попивали оригінальний портвейн. При відході довідуюсь, що й за моє власне замовлення — чвертку вина та п'ять цигарет — заплачено. Коли на плечах пана маестра зависла чорна пелеріна, а на голові широчезний капелюх, то я догадавсь, що цього пана я нераз бачив на вулицях Праги. Тепер він нагадував середньовічного Дон Жуана. Дивлячись на нього, пригадувався мені й Мефістофель Ґете.

— Дякую вам, пане маестро, — сказав я уже під "Чорним Котом", простягаючи йому руку. — При першій нагоді реванжуюсь.

— А куди ж це ви?! — здивовано запитує.

— Таж додому.

— Е, ні, почекайте! Візьмемо таксівку.

— Та я недалеко мешкаю, пройдусь пішки.

— До вашого помешкання може й не далеко, а до мого далеко. Ви ж пообіцяли побувати в мене. Побачите мою творчість. О, ви ще її не бачили!

— Попався! Ха-ха-ха! — чую зліва від нас. — А ну подивимось, чи він викрутиться з його павутиння...

Добре розумію, що це стосується мене. Починає ніби потроху прояснюватися... До авта сідати рішуче відмовляюсь.

— Ну, як не хочете їхати, то пройдемося трохи, — ніби заспокоює він мене.

Мимохіть корюсь йому. Набухла сирістю осіння ніч. Зморена денними турботами Прага, мов стара бабуся, спить. Від першої години не скригочуть по рейках тяжкі трамвайні колеса. Тільки таксівки ще шмигають, розрізуючи холодний туман. Розвозять заможних запізнених п'яниць. Десь-не-десь відбиваються кроки заблуканців. Чути то тут, то там п'яне варнякання. Ось ми виплутались з вузьких темних та покручених вулиць старої Праги. Виходимо на один із чеських невмирущих пам'ятників — Карлів Міст. По обидва боки моста вздовж стоять різні постаті, стоять, мов мовчазні сторожі цієї старовини.

— Ось вам і наша стара мистецька пам'ятка! — натхненно каже пан маестро. Ні, це не тільки наша мистецька історична пам'ятка, це — наш символ, міцний нерв, що ним уперше було пов'язано Малу й Велику Прагу. І потягся він вулицями, по суходолі до місця осідку серця та мозку чеського народу — до Градчан славних! Колись він був єдиним мостом, що перетинав нашу Влтаву, а тепер від нього на схід сполучує Прагу чотири. І на захід ...отири мости. Рахуючи мости зі сходу, Карлів Міст ...уде п'ятий, рахуючи із заходу — він буде п'ятий, ...з п'ята заповідь... Цей міст — наче скам'енілі іс...ричні флюїди чеського народу... Не було ще та...го чеського мистця й нема, щоб не змальовував ...ього мосту, але не було ще й такого мистця, щоб ...вдиво змалював його, змалював разом з тими ...діями, що за нього і на ньому відбувалися... Ні, ...стці ще не сягнули понад третій вимір, і не по... ...ли того, що я бачу! Я ще не брався цього мос-

ту змальовувати, але змалюю! Я до того роки річні готуюсь... О, я часто бачу, як у хмарковій синяві, від Карлового Мосту вгору, мов на чудодійному екрані возносяться наші історичні події зо всіма великими чинами, невмирущими постатями! Я в тій хмарковій синяві бачу часто нашого св. Вацлава, Карла Великого, Яна Гуса, Жижку, Ґавлічку, Палацького... Бачу битву із шведами... То ніби флюїди подій випарюються з цього пам'ятника і ніколи не видихаються, не випаряться, поки тут живе наш малий, спритний, бурхливий, фальшивий, боязливий, зрадливий, найкультурніший між слов'янами невмирущий народ!.. Я наміряюсь намалювати Карлів Міст у такому вигляді, щоб у цьому були відбиті історичні події, які відбулись на ньому й над ним.. А ви подивіться на Влтаву вночі. Бачите, он з високих стовпів позскакувало у воду світло? Бачите, як воно у хвилях плаває, купається, переливається? Світло миготить, мочиться, пірнає у воду, не мокне і не гасне! І от би на цьому водяному тлі, мов на впавшому на землю небі, змалювати з мільйонами зірок, вознести оцей міст зо всією історичною флюїдовою величчю, що криється від людських очей за третім виміром. От це я думаю, над цим міркую, аж голова моя часом тріщить. Але хто ж натягне мені таке полотнище, щоб усе бачене я на ньому розгорнув?.. Кожний день до болю відчуваю, що та повинність на мене налягає, давить мене, кличе...

Мистець почав так поспішно говорити, що я не все міг схопити. На Влтаву налягала все густіша пелена туману. Осіння холодна вогкість починала мене пронизувати. Помічаю, що мистець від свого самонатхнення ніби дістався в Нірвану. Я наміряюсь непомітно від нього відійти, позбавитись якось його, хоч у мене ніби нанизується цікава справа...

— Почекайте, письменнику! — гукнув він, поспішними кроками прямуючи за мною. — Куди ж ви тікаєте? Гадаєте, що ви вже все від мене почули? О, ні, те, що я вам розказав, ще не все... З того ваш твір вийде, мов потвора без голови!

Пробує взяти мене під руку, але я ухиляюсь від того.

— Чому ви думаєте, маестро, що я писатиму про наше знайомство "У Чорного Кота?"

— Ого, а хто б то вам повірив, що ви цієї нагоди не використаєте? Хіба, може, як усе піде гаразд, не все напишете... — додав він ніби загадково ще це речення. — А врешті, — поспішив він, — то ваша справа — робіть собі, що хочете.

Міст залишився за нами. Ми підходили до Малостранського Намісця. Тут мені треба б звернути наліво, минути два будинки, повернути направо, перейти через Торжище і я вже на Влаській вулиці, де й замешкую у ч. 24.

— Може справді, письменнику, візьмемо таксівку й поїдемо до мене. При чарі доброго вина я докінчу перервану розмову. Подивитесь на неї і на всі ті чудодійства, що я творю...

І як не цікавило мене остаточно собі з'ясувати цього маестра, я рішуче відмовився всідати до затриманого ним авта.

— Ну, як хочете! — з невдоволенням промовив він. — Тоді не відмовтесь пройтись зо мною ще хоч під гору, до Градчан, — вимовив уже ніби з благанням.

І далі мистець говорить улесливо, розповідає то те, то те, видно з таким розрахунком, щоб проходити якийсь довший шмат дороги, поки він не заокруглить розпочату думку. Помічаю, що він не йде простим напрямком, яким, врешті, по широких сходах можна вийти аж на Градчанський майдан, а бере вбік. Ось ми й опинились на вузькому та довгому хіднику, що тягне попід мурами Градчан нагору.

— От я хотів показати вам, — казав він, зупинившись, коли ми вже піднялись високо й були мало не в кінці того пішохода, — цю частину Праги. — Ви певно ніколи звідси не дивились у туманну ніч на Прагу. Подивіться, он вона там, внизу розляглася, мов старе дивовижжя, над яким вірні бабусі розсвітили каганці. Тільки ті світлячки показують, що Прага там ще є, туман її ще не проковтнув, крізь землю стара грішниця ще не провалилася... А ось тут, — повернувшись до високого муру, мовив він, — є чорні дверці, крізь них можна дістатись на Градчани... На головній брамі стоїть варта з охоронної президентської сотні. У день вона нікого не зупиняє, а вночі без перепустки нікого до Градчан не пропускає.

— Та нам же, здається, оце вночі нема потреби туди і йти, — сказав я.

— Воно так... А от все ж таки цікаво було б прошмигнути Градчанами й опинитися у Святовітському Храмі. Хочете?

— Та яким чином?

— Стійте на місці! — велів він, а сам десь у темряві потонув. Я ще не встиг надуматись, що робити, як він знову був коло мене.

У старому мурі чорніли залізні тяжкі дверці. Ось по них мистець зашарудів ключем. По хвилі поіржавлене залізо заскрипіло, і дверці під натиском маестра відчинились.

— Прошу заходити! — велів він мені.

— Куди?

— В оці двері. Не гайте часу — нас можуть помітити...

З тих дверцят ніби скочила на мене лихоманка і мене почало трясти.

— Нас можуть там затримати, як злодіїв.

— Мовчіть, не бійтесь! — шарпнув мене за рукав і я опинився за високим грубим муром.

Залізо знову загарчало, засув у дверях двічі клацнув.

— Тепер за мною! — вхопивши мене за руку, велів він.

Градчани, де міститься, так би мовити, мозок чеської землі, завжди яскраво освічуються сильними жарівками та прожекторами, але весь порожній простір було залито туманом, а світло блимало, мов загорнуте в сивувату вату.

А мистець, мов чорний дух, зручно шмигав попід мурами, не випускаючи з руки мого рукава. Душа моя тимчасом перейшла у п'яти, а серце билось, наче птиця в клітці. Мені пригадалось, що я від когось чув, чи читав, що по Градчанах часом серед ночі ходить чорна постать — дух якогось лицаря... Оце і є той дух-лицар, що тягне за собою другого "лицаря" з душою на повній поготові до вилету... Тепер не треба б мене тримати за рукав і тягти за

собою — я сам мушу його триматись. Коли схоплять, то щоб разом — на нього вину звалю.

Ми вже опинились під Святовітським Храмом, по лівім його боці, що був майже не освічений, а поблизу стояли старі будівлі, що затемнювали прохід.

Мистець зупинився коло бічних храмових також чорних кованих дверей.

— Пане маестро, що ви робите? — запитую я, остаточно опанований страхом. — Я буду кричати...

— Кричіть, а вину я звалю на вас! — відповів спокійно, вже відмикаючи двері.

— Чого це ви сюди претесь?

— Зараз побачите чого...

Ось ми опинились в одному з найбільших в Европі храмів. Довгий, широкий та високий простір було залито затхлим повітрям і густою темрявою, тільки десь-не-десь пробивалось крізь грубе різнобарвне скло готичних вікон слабе світло. У ніс вдаряв характерний костельний запах. Тут ніби запахло розкладом минулих довгих віків.

Мистець блиснув кишеньковою батарейкою й велів мені сісти. Я виконав його веління. Сів і він коло мене. Мене безперестанку трясла лихоманка. Мистець щось шептав, мабуть молився. Він засовався і опустився на коліна. Я не бачив добре, але впевнений був, що він узяв в обидві руки голову, нахилив її і молиться. Ця його поведінка почала мене заспокоювати. І в моїй голові почали воскресати давно неповторювані православні молитви. Мої очі помалу звикали до темряви. Ось одна за одною, повільно, ніби висувались із стіни храму, мармурові постаті святих, ставали в ряди і мов би нас, невчасних навісників, мали полошити... От уже обрисувався в темряві високомистецький старовинний вівтар, а перед ним висока мармурова гробниця чеських королів, з точно витесаними з мармуру їх мертвими постатями. А час тягся, мов осіння довга ніч для стратившого в темряві напрямок до цілі. Тепер уже я чув окремі слова молитви, що виривалися з уст мистця, чув рідке схлипування, він, здається, плакав. Мабуть таки мав щось тяжке на свідомості і оцим актом облегшував свою душу. Врешті, я чув уже тільки його рідке зітхання і звичайне дихання.

— Чи ви бували в цьому нашому чеському, тепер порожньому серці? — запитав він мене.

— О, так! Багато разів бував. Приходили ми сюди з нашим професором мистецтва. Цілу годину обводив, показував та викладав.

— Отож ви знаєте, що це наша національна пиха! — Це наша святиня, що дорівнює нас до великих европейських народів. Цей наш храм стоїть у ряду найбільших храмів у Европі. А дорівнятися нам своїм храмом жоден народ у світі не може, тому що ми, екзальтовані чехи, спромоглися будувати його тисячу літ. На початках приходу християнської віри до нас, було збудовано капличку, потім обмурували її, вона опинилась у костелі, а потім це опинилось у забудованні пишного храму. Тут ви знайдете багато стилів. Остаточно воздвигався цей храм у готичному стилі. Але часу панування в Европі готичного періоду нам не вистачило на закінчення цієї національної будови, і це відбилось на головній вежі храму — від половини вгору виведено її в стилі ренесансу. І, може, чи не найголовніше є при цім те, що цей храм почали чехи будувати на світанку приняття християнства, коли народ вийшов з поганства, щиро сприняв віру Христову, а викінчили будову храму тепер — 1924 — 25 рр. Закінчено будову храму з волі атеїста — президента Масарика та на вісімдесят відсотків безвірницького парляменту. Затрачено гроші на викінчення храму народу, стратившого віру в Бога. А я знаю, що народ чеський повірить у Бога тоді, коли над ним запалає сатанинське безвір'я. Через цей величний храм народ у своїй молодості намірявся вознестись до Вічного Бога, але не витримав високого вознесення, звалився і тепер непомітно будує собі хідники в пекло...

- Ви вибачте, що я майже силоміць затягнув вас сюди. Але метою моєю було ознайомити вас, як письменника, з четвертим чуттєвим виміром...

Він ніби ненароком почав до мене підсуватися і безперестанку говорив, говорив...

— Чи ви чуєте, як шумлять душі основоположників цього храму? Чи ви помічаєте, як виходять наші славні королі з гробниць і співають: "Возвеличенно"... О, о, вже історія нашого народу в повній величі й ганьбі вирушила... Чого ж ви мовчите, — мовив запально, тулячись до мене. — Крикніть з переляку: "Рятуйте!.. Або з радощів: "Осанна!" Невже ви не помічаєте, що храм заливають духи... Слухайте, слухайте сміх і плач нашої історії!

Його голос переходив наче в чаклунський шепіт. Його несамовиті візії починали ввижатись і мені. Здавалося, що я вже перестаю собою володіти... Мене обіймав жах... Він притискається до мене, ніби з переляку, або наміряється мене кинути в жах, позбавити мене притомности.

— Дивіться, дивіться, святий Вацлав в'їхав до храму на білому коні! Ось наш Карло Великий марширує! А там, ах, Білогірська битва!..

При цих словах я вже цілком опинився в його обіймах, налягає, дрижить, шукає моїх уст... Відчуваю, починає мною оволодівати, шепче: "Четвертий вимір, четвертий вимір..." Я ніби остаточно стаю безвільним. Ледве ще в глибині відчуваю й розумію, що ось-ось утрачу притомність. Десь ще в глибині мого нутра б'ється живчик гонору і гін до самооборони. Але одноразово я сам чую на власні вуха, що чомусь сміюся дівочим сміхом... Врешті, одним блискавичним ментом я напружую всі мої сили, схоплююсь і вже прямо струшую з себе цілком, здається, оскаженілого мистця... Він упав на лавку і по звірячому заревів.

У храмі тихо, темно, мов у величному гробі.

Мені стала зрозумілішою поведінка гостей "У Чорного Кота", коли вони звертали увагу на той кут, де я сидів з мистцем...

— Виводьте мене з цього храму, бо інакше це для вас погано кінчиться.

— Але ж що сталося, дорогий письменнику? — запитує він.

— Покищо ще нічого не сталося, але може статися... Відкривайте двері!

— Добре, добре... Тільки прошу бути спокійним... Я ще не все на цей раз тут виконав... — І миттю його чорна постать зникла в темряві.

— "Що ж це таке: маестро недавно сердечно мо-

ливсь, а потім намірився зробити дім неприродної розпусти з цього величавого храму? Чи не омана все це?" — стукнуло у моїй голові. "Може справді ця чорна постать тільки привид, омана, а не реальна дійсність?" — Від таких думок мене почав охоплювати новий неспокій. Тимчасом я почув відбиття цілком реальних кроків, що десь лунали на залізних сходах, все підіймаючись угору. По хвилі запанувала мертва тиша, тільки моє серце товклось, ніби намагаючись вирватися з моїх грудей, чи правдивіше разом зо мною — з цього великого храмового простору. Нагорі, десь, блиснуло світло, наче від котячого ока. Та ось пробренів ледве чутний звук органу.

— О, лишечко! Пресвята Діво, чого доброго він може грати на органі, притягне увагу, і нас таки заберуть отут, як злодюгів! При цім мені знову пригадалось, що я від когось чув, чи з чогось вичитав, що іноді темними ночами в Святовітськім Храмі орган сам грає. І на підставі цього людська фантазія вже сама діє, додає. Народ чеський, мовлялось, за тисячу літ таки викінчив свою найбільшу святиню, але погоня за земним добробутом вирвала з його душі віру в Бога. Народ храм побудував і опустив його, як зайву вже облуду... Мов величавий корабель, побудований на суходолі, у якому можна побувати, але не поплившеш нікуди у ньому. Сила ж Божа проявляє своє незадоволення, так, що новоуставлений, на цей час, може, найсильніший,найдосконаліший орган грає часом ночами без доторку до нього людської руки...

Спочатку покотилися в темряві несміливі звуки органу, але то було тільки спочатку. Далі орган ніби вже в розпачі застогнав, заревів, затужив, благав на поворот до храму опустивших його... Такої сильної, потрясаючо-оглушуючої гри органу я ще зроду не чув.

"Що ж це він грає, що грає?" — запитувались когось мої думки. Та ось уже добре розумів, що він грає. Храмовий порожній чорний простір залили звуки прекрасної божественної мелодії "Аве Марія". Ця неймовірна, я сказав би, прямо шалена гра мене заспокоїла. Хто мене сюди запровадив — сам себе вже визрадив... Я чекав, що ось почуються кроки, кроки багатьох ніг, задзеленькають ключі, заскриплять двері, і нас схоплять. Мені здавалось, що він грав так гучно, що його було чути не тільки тут, на Граді, але в цілій Празі. Ні, ці звуки мали б котитись по цілій чеській землі, аж до Моравії, котитись і будити всіх чехів, які ще вірять у Бога і які вже вписують себе в офіційні документи: "Безвизнані"*. Ті ніби скликали, благали: "Прийдіть у цей храм і Я спасу вас. Не послухаєте — горе вам буде!" Могутні звуки органу ніби потрясали храмом.

Але відгуків ніяких не було. У мою голову вже закрадалася думка:

"Чи не пов'язана ця чорна постать з кимсь? Чи не є ця гра тільки пропаґандою для "безвизнанних"? А чого ж це покликано до цього святого діла таку аморальну людину? А можливо, шо тут нічого такого й немає, це тільки я попав у незвичайні обставини, і мої нерви так виграють, що, як мені здається, це має бути чутним на сотні кілометрів?..

Поворотні кроки наближались до мене.

— Живі? — запитує.

— А чому б ні? — бадьорючись, відповідаю йому.

— У страха очі великі!

— Як для кого...

Ми вийшли з храму.

— Яким же шляхом будете виводити з Граду?

— Вночі сюди вхід без перепустки заборонений, а вихід вільний. Ідіть поруч зі мною і з вашої голови й волос не спаде, коли він сам ще не обсипається...

Залишили за собою передхрамову площу, пройшли прохід попід масивними будовами, за яких п'ятнадцять-двадцять кроків знову такий же прохід, і ми вийшли на широченький майданчик, ліворуч якого в найкращих тут будовах міститься президентська резиденція. Бачу, що мій маєстро не йде на головну браму, а повернув до правої. Знову проходимо попід будовою, за якою недалечко висить міст, перекинутий через глибоку, зарослу різними деревами суху яругу.

— Стій! — почулось тверде веління.

"От тобі й маєш! — стукнуло в мене. — Мистець запевняв, що ніхто нас не зупинить..."

Пан маєстро не встиг ще відповісти, як промовив вартовий:

— А, пан маєстро!.. Хто ж це з вами цього разу?

Помічаю, що маєстро всунув вартовому щось у руку — певно гроші, вартовий не дивлячись на те, устромив руку в кишеню.

Цей останній короткий перебіг дії не тільки не кинув якогось світла на поведінку маєстра, а ще більше заплутав справу. З поведінки вартового стало відомо, що маєстра тут дуже добре знають, приймають від нього, по-чеському висловлюючись, "спропітне", то чому ж би йому тоді не йти просто через той прохід ночами на Градчани, а крадькома пробиратися через ті чорні дверцята? Хотів про це запитати маєстра, але пригадалась мені чеська натура: чех перекрутить, передаючи правду, навіть і тоді, коли її нешкідно можна б переказати правдиво... Особливо ж чехи люблять правдивість дій і речей передавати в перебільшеному вигляді... Отже я рішив нічого його про це не питати, коли він сам про це не заговорить.

Ми йшли мовчки. Я чомусь мав таке почуття, що ніби оце вирвався з ув'язнення чи полону.

— Яким робом ви роздобули оті ключі? — само вирвалося в мене з уст, хоч я думав щось інше.

— А ви думаєте корисним є всі таємниці відкривати в творі? Нехай собі читачі ламають голову: де ж то та чорна постать доп'яла ключі? Читача треба привчати не тільки читати, а й думати при тім...

— А як ви думаєте, чи для твору взагалі буде корисним, коли я напишу, що ви заманили мене до Святовітського Храму і там кинулись мені на шию, мов своїй коханці?

— Якщо ви щось таке напишете, то вам ніхто не повірить, бо, як ви собі пригадуєте, нічого подібного й не було.. Мало що там вам у храмі від боягузства могло примаритися...

---

* атеїст.

Ми йшли — правдивіше, я йшов попід мурами, а маестро від мене не відставав, мов чорна тінь. Я йшов у тому напрямку, по якому міг за яких двадцять хвилин добратись додому. Куди йшов поруч зі мною маєстро — я більше не питав.

За довгим та високим муром розлягався парк, що спадав у глибокий яр, дерся під круту, досить високу гору й тулився до височезних мурів Градчан. У кінці того парку стояла двоповерхова вілла, виведена в стилі змосковленого ампіру. Говорилось, а часом і писалось, що це був найкращий закуток у Празі. Була ця надзвичайна дорогокоштовність власністю чеського патріота-демократа, а російського націоналіста-монархіста, запеклого україножера, доктора К. Крамаржа.

До західньої частини цієї власности мільйонера Крамаржа тулився скверик на вершку гори, як і сама вілла, коли дивитись звідси у північно-східньому напрямку. Звідси саме дуже добре видно всю головнішу частину Праги. З південно-східнього боку підхід сюди був цілком по рівній площині. У цьому чепурненькому та затишному, зарослому буйними каштанами, буками та липами скверику стояло декілька лавок. Цей скверик якось зі всіх боків віддалений від густого скупчення празького обивательства, а тому в ньому навіть і в найпекучішу літню пору було майже безлюдно. Хіба, може, десь-не-десь, облюбувавши це місце, туляться до себе закохані. Принагідно, коли я часом проходив мимо цього скверику, а трохи часу вільного мав, заходив і тут відпочивав. Пригадується, в тому закутку, десь у гущавині, на лавочці, дуже добре міркувалось... Мимо нього вниз ішло дві дороги: крутий спуск для пішоходів і кручений шлях для трамваю та загального руху. Замість того, щоб піти вниз, мене й на цей раз потягло з хідника вправо до скверу.

— Ви відгадали, пане письменнику, мою думку, — обізвався маєстро. — Я хотів запросити вас зайти на хвилинку до цього парку.

Я мовчав.

— Присядемо на лавку, — продовжував він, — закуримо, а я ще дещо вам розповім. Найкраще ж було б поїхати до мене. Давайте згоду і я зупиню таксівку.

На це я йому нічого не відповів. Прямував собі, не звертаючи на нього ніякої уваги. Десь у середині цього закутку я набрів на лавку й сів. Дістав цигарку й запалив. Мистець, тепер ніби мій сателіт, зробив те ж саме. Довгенько між нами панувала мовчанка.

— Так, я все ж таки чомусь маю до вас довір'я, — почав він. — Я спам'ятався в храмі тільки тоді, коли ви відкинули мене від себе. Повірте мені, що то я не вас намірявся притиснути до мого серця, а її... Я добре відчував і пам'ятаю, що вас коло мене зовсім не було, а вона, моя Боженка, сиділа... Я тепер усвідомлюю собі, що воно сталося, але я вам зараз цього не скажу, щоб не злякати. Ха-ха-ха!.. Ну, нехай буде так... А насправді було воно ось як. Ага... точно так як ми умовилися. Чого так умовляємося — вона не знала. Мені не давала спокою день і ніч одна думка, одне питання: чи можна дійти до такого стану, щоб спровадити з людського досягу кохану панну, а сліди так замести, щоб ніхто ніколи не довідався, де поділась та панна, щоб не ніс ніхто за те відповідальности... Найголовніше ж досягти того, щоб вона ні для кого не існувала на світі, окрім мене... Коли я почав обмірковувати, то це показалось дуже складною річчю. Треба було укласти плян і самому його перевірити. Це щось таке, як перевірка боєздатности армії добрими маневрами. Тож треба було знайти місце, де виконати замір і так подіти, щоб ніхто ніколи не знайшов ніякого сліду, а я воїстину ніколи не понесу за те відповідальности... Ну, так і сталось... Почала тайна й явна поліція сушити свої голови. Наткнулись на правду, перевіряли, доказували й переконались, що ми за двадцять третя під баром "У Чорного Кота" попрощались й розійшлись. І більше не знайшлось у світі свідка, який би доказав, що бачив після того ще нас колись десь...

Божена довго привчала своїх родичів, щоб вони не пошукували її, коли вона часом день, чи й два не повернеться додому. Запевнила й переконала, що вона час-від-часу заночовує у своєї подруги. Божена з подругою змовились, що подруга буде твердити, що Божена в неї, хоч би й декілька днів не бачились... Таке твердження дуже заплутало справу зникнення Божени з людського досягнення... Мені те стало в пригоді...

Я вже за час оцього мого неприємного знайомства з мистцем помітив, що він майстерно розповідає, але, підвівши ніби вже до кінця, висновки замовчує.

— Ну, а що ж далі? — запитую я з притиском.

— Егеж... точно так мене запитували поліційні комісари, слідчі... А почім я знаю, що далі? Дивує мене, чому ви в тій справі до мене пристаєте? Ах, почекайте, вам дещо більше скажу, як слідно-поліційним душоїдам. Отож ми попрощались під баром "У Чорного Кота". Я — в один кінець, вона — в другий... Дома Божена розбудила маму, трохи поговорила з нею, попоїла і сказала: "Рано, мамо, мене не буди, хочу добре виспатись", і пішла у свою кімнату. Коли мама знову заснула, Божена потихеньку вийшла з помешкання. В умовленому місці ми зійшлися... Після того в скорому часі вона перейшла в недосяжність, скажімо, перейшла в небуття... Вона продовжувала існувати тільки для того, хто обдарований четвертим виміром...

— Себто, тільки для вас, — вирвалось у мене.

— Так, тільки для мене. Тепер, пане письменнику, вона може існувати й для вас, якщо ви справді обдаровані даром творця... На підставі того, що я вам розповів, можете написати твір. І він може переховає в собі частину невмирущого життя...

— Ви хочете, щоб вона жила в мистецькому творі після того, як ви її знищили?

— А хто вам сказав, що я її знищив?! Коли, де, як?! Що це вам у голову прийшло? Та чи можна так говорити? Та чи ж ви знаєте, що так можна невинну людину цілком погубити? Але я знаю, що ви цього ніколи не зробите. Ви, ви, мій дорогий!.. Далі не можу — признаюся вам: коли ви тільки зайшли у бар, я глянув на вас, не знаючи, хто ви такий, але зразу ж ви мені подобалися! Та ні, що там подобались! — Він упав переді мною на коліна, обхопив мої ноги руками. — Я у вас закоханий! —

прошепотів він. Він міцно мене обняв, тяг свої уста до моїх. У моїй голові блиснула думка:

"Маю діло з божевільним гомоамантом! Дивна увага публіки по відношенню до нашого столика в барі, попередження тої панни — все стало тепер для мене зрозумілим... У барі, видно, вже добре знали, хто він..."

Я напруживсь, мотнув своєю постаттю, випручався з його обіймів і зо всього розмаху на цей раз дав йому поличника. Він вигукнув:

— Ай!.. — схопився за лице, кинувся від мене в один бік, а я в другий... Поличник, вигук і наші кроки глухо відгукнулись у густому тумані, під мурами Крамаржової вілли.

Минуло років зо два від часу того "знайомства"... До "У Чорного Кота" мене більше не тягло. Про це моє знайомство я ніколи нікому не оповідав. Те ганебне підступство до мене аж двічі не справляло мені ніякої приємности. Одного дня пополудні я навістив у шпиталі мого знайомого студента. Під час іспиту на політехніці з будівництва він почав у вирахованні застосовувати щось ніби маєстрів "четвертий вимір", після чого дістався до відомої в Празі "Катеринки" — божевільні.

Ми сиділи в шпитальній вітальні й говорили собі. У вітальні, може, було двадцять — двадцять п'ять осіб. Ті люди, що дістались до "Катеринки", справляли сумне враження. Яких ще пам'ять цілком не лишила, дуже нарікали на те, що їх, здорових, посадили між божевільних. Про те саме говорив і мій приятель.

— Ось оце справді божевільний маєстро, — сказав він, показуючи на людину, що проходила мимо нас у другий кінець вітальні.

Я глянув на цього "справді божевільного" й у мене, чомусь, холодна комашня полізла попід шкірою... Ще мелькнуло й почуття, ніби несподівано побачив близьку людину, з якою давно все порвано.

Коло мене пройшов знайомий маєстро з "У Чорного Кота".

— Знаєте, він прямо казиться, — оповідав приятель, — коли його спробують не пустити на побачення. В дійсності до нього майже ніколи ніхто не приходить, окрім іноді однієї панни. Он дивіться, на лавці коло нього нікого немає, а він розмовляє... О, бачите! Ніби свою милу цілує, обіймає.

Я мовчав, але мене стрясало.

— А чим він тут займається?

— Все малює Карлів Міст, прикладаючи до того якийсь свій четвертий вимір. Ха-ха-ха!.. Малює, змальовує, замальовує, нищить полотно й фарби, бо з його роботи, здається, нічого не виходить. Коли ця робота наобридає — починає малювати, чи перемальовувати голу панну. При тій роботі він цілий час до неї говорить так, як і оце тепер до порожнього простору.

— А це як у нього виходить?

— Знаєте, оце вам намалює прекрасну картину! Добрі знавці оцінюють, як шедевр, відкривали в тому його власне уміння накладати фарби. Одні відгадували, що він є своєрідний імпресіоніст, другі те заперечували. Тільки що ж — винести з келії не дає, пару днів сам любується нею, говорить, говорить до неї, а під кінець:

"А тепер я тебе, Боженко, знову переведу в небуття, поза третій вимір!"

Ухопить пензеля і замальовує чорною фарбою.

Ось маєстро несподівано повів своїми божевільними очима по вітальні, руки мав ніби простягнуті до своєї милої, зір зупинив на мені. Наші очі зустрілись. Хвилеве напруження. Не зводячи з мене очей, він ніби ловив когось у порожнечі. Раптом зірвався з місця, випростав свою струнку постать і з цілих грудей, показуючи на мене, закричав:

— Беріть його, тягніть! Він усе знає! Це він — оцей чужинецький письменник у всьому винен... Подруге вже він забирає її від мене! Ану, запитайте його, де він її подів! — заверещав мистець.

У вітальні піднялась метушня.

Маєстро з криком підступав до мене.

— Ага, це тобі не в "У Чорного Кота"!.. Тут є закон, тут є право! Усе нам розкажеш... Я до тебе з любов'ю, а ти мені поличника? Ось я тобі!.. — він кинувся до мене.

До вітальні вскочили доглядачі. Ухопили маєстра під руки і потягли. Він запінився, продовжував щось вигукувати, пручався...

Я помітив, що у вітальні симпатії божевільних по боці свого колеґи. Я поспішно відійшов. У середині кипіло від неприємности, я сам собі повторював:

— Отакого то знайомого я собі придбав "У Чорного Кота"...

Може по трьох роках після злощасної другої зустрічі з маєстром я зайшов до величезної нової каварні "Фенікс" у Празі. Було це восени, десь перед п'ятою годиною пополудні. Оркестра в цій каварні щодня починала грати від шостої години вечора. Каваренських дармосидів, коли я зайшов, було ще тут обмаль. Незайнятих гістьми місцевих кабінок попід величезними вікнами каварні було ще багато. Я кинув оком по залі і мені здавалось, що найзатишнішою закутиною є все ж таки кабіна зліва, де сиділа якась панна, чи пані, углибивщи очі в ілюстрований журнал "Пражанка". От до неї мене й потягло.

— Вибачте, мілостіва пані, тут вільне місце?

"Мілостіва", не відриваючи очей від журналу, прикивнула головою.

Пан "врхній" приніс мені по звичайному в празьких каварнях цілу копицю різних часописів. Я замовив чорну каву й прийнявся переглядати пресу. По хвилі ненароком звернув увагу на випещену руку сусідки, що тримала з-підсподу "Пражанку". Багатокаратовий брилянт, оправлений в плятину, сяяв, під брилянтовим — красувався модний шлюбний перстень.

"Значить — пані", подумав я.

Час минає. Я випив каву, курю. Пані відложила "Пражанку", дістала з течки дамську срібну, з золотою монограмою цигарничку, вийняла з неї "єгипетську" — простягла руку до сірників, що тут же на столі стояли. Я поспішив послужити — запалив її цигарету. Наші очі ненароком зустрілись.

"Здається, знайома — коли, де?".. — мелькнуло, пригадати не міг.

— Вибачте, шановна пані, за відвагу — мені здається, що я десь, колись з вами зустрічався?

— Ха-ха-ха!.. Звичайний банальний запит. Майже всі чоловіки з цього починають, коли хочуть зачепити незнайому жінку.

— Можливо. Не знаю, не маю досвіду. Я звичайно ні з чого не починаю...

— Не смію заперечувати, пане письменнику!

— О, то я не помилився, що ми старі знайомі?

— Знайомі і не знайомі... А от ви мені скажіть, пане письменнику, чим воно скінчилось у ту ніч?

— Вибачте, шановна пані, не догадуюсь — у яку ніч?!

— А в ту, коли ви, на здоров'ячко вам, спожили мою вечерю...

— Вашу вечерю?!

— Авжеж, пане письменнику!

— Якесь непорозуміння...

— Правда, смачне було гусяче стегничко з кнедліками?..

— То це ви та сама, — що тоді мене попереджувала?

— Так.

— Чому ж ви тоді прямо не сіли до того стола?

— Не сміла.

— Маєстро говорив мені про якусь, зникнувшу Божену... Може ви саме нею й є?..

— Ха-ха-ха! Цікавить? Я є нею й не нею!

— Чи справді зникла якась Божена?

— Про те я, мабуть, знаю стільки, як і ви... Що такий випадок був, ви знаєте. Про те широко писалося в часописах. А врешті, пане письменнику, нехай вам буде відомо: та, чи не та — а я Божена!

Зненацька я почав помахувати перед очима, ніби від ос відганяючись: — "Чи не заведено, бува, мене в "четвертий вимір" цією чужою подією?.."

А на мене дивилась пара голубих очей з-під чола симпатичного лиця молодої дами.

— Ви тоді певно прийняли мене за звичайну барову гульвісу?

— Признаюсь, що так.

— Шкода, а то б ви були...

— Не з'їв вашої вечері? — поспішив, сміючись, сказати я. — Сьогодні готовий вам реванжуватись, коли даєте згоду, то й "У Чорного Кота"...

— Дякую за ласку — не в вечері справа. Коли б мене тоді послухали, то не мусіли б були цілу ніч блукати...

— Те мені не пошкодило.

— Але мені не справило приємности...

— Та ви ж з нами не були?

— Зате за вами була!

— Як??!

— Так... За двері в Градчани не встигла шмигнути... Вогкий холод пронизував, не дозволив дочекатись вас... Дуже добре ви тоді зробили, що поличника під кінець йому вліпили... Те пішло йому на користь. Став остерігатися...

— А вам і про те відомо?

— Не велика таємниця.

— То ви знаєте і про випадок у божевільні?

— Дайте руку, пане письменнику! — Я подав. Вона щиро потиснула. — Ви відіграли головну ролю у виведенні його з так званого "четвертого виміру".

— Я відіграв?

— Головний лікар "Катеринок" мені не одноразово казав, що до нормального стану його може привести якесь несподіване потрясення. Вигадували ми різні "несподіванки", підпускали ми їх йому, але безуспішно. У той день, коли ви навістили вашого приятеля, я не могла прийти до маєстра, та й взагалі я до нього рідко ходила — гадала, може несподіванкою стану, коли довго не бачитиме... Врешті маєстрові було однаково — був коло нього хто, чи ні, бо він жив своєю уявою. Головний лікар та я не знаємо, хто його більш потряс — ви безпосередньо, чи суворі доглядачі з-за вас... Скрутили його. Довгі роки його безсоння морило. (Воно й ганяло маєстра по Празі, заводило на Градчани). А божевільні на неймовірні вигадки, пане письменнику, дуже спритні. Коли на нього натягли сорочку-божевільку, то він, на диво, довго не борюкався. Три доби по тім безперервно проспав. Коли прокинувся, то жалівся на болі в голові, на що раніше ніколи не нарікав. Дивувавсь і допитувавсь, як і чому він опинився в шпиталі божевільних. Лікар, досвідчений спеціяліст, казав, що пацієнта з повернутою свідомістю негайно треба виписувати з божевільні, бо, коли повністю усвідомить, що з ним було, може статись, що він знову збожеволіє... Ех, треба б було вам, пане письменнику, бачити нашу зустріч по поверненні йому свідомости! Тепер якийсь час він зовсім мене не пізнавав, а я сама не могла розібрати: до усвідомлення він був божевільний, чи по усвідомленні таким став? Я не відходила від нього ні на один крок. Після того ми скоро опинились в Італії, у чужім оточенні. Це добре впливало на його психіку й нерви. Без малого три роки ми там проживали, недавно тільки повернулись. Вацлав цілком видоровів, нервово і фізично зміцнів, вдосконалився в своєму фаху, позбавивсь уродженого неприроднього нахилу...

— А він таки його мав?

— На жаль, так...

Вона замовкла, зітхнула й з помітним нервовим схвилюванням запалила цигарету.

Павза.

— А де тепер маєстро? — запитую, виводячи її з помітно налягаючої на неї мелянхолії.

— Що?.. Тепер? Ах, тепер, пане письменнику, він на зборах академічних мистців. Здається, сьогодні мають схвалити проєкт мистецького оформлення похорону пана президента...

— Але ж пан президент ще живий?

— Так. А плян його похорону треба мати готовий... А врешті мій Вацлав уже скоро має прийти — сам розповість, що вони вирішували на засіданні.

— Дякую, шановна пані, за довір'я. Дуже приємно було б поговорити з маєстром, але чи не виникне при нашій зустрічі якесь нове непорозуміння? Може, краще буде, коли ви про мене йому нічого не згадуватимете.

— Можливо, маєте рацію. Дякую вам... Дякую за вашу вільну, чи не вільну участь у розв'язанні дивного вузла в "четвертому вимірі"... Вам ще можу признатись, пане письменнику, що моя безмеж-

на любов до нього врятувала його і як людину, і як обдарованого талановитого мистця, і як мужчину...

— А що все ж таки відомо в тій кримінальній справі?

— Ах, пане письменнику, ви знову хочете повернутися до того ж! — відповіла вона несподівано подратованим тоном. — У поліції та справа залишається нез'ясованою, такою певно вона перейде й у кримінальну історію. Маестро про те більше ніколи не згадує...

Ми взаємно щиро потиснули руки, і я перейшов до іншого стола. Зайняв однак таке місце, щоб було видно їх.

Довго не довелось чекати. Висока постать, значно поповніла після того, як була в шпиталі, в елеґантному убранні, повільно та поважно підходила до своєї дружини. На обличчі навіть і здалека було помітне довге перебування маестра під італійським палким сонцем. Чи його очі залишалися й надалі під сильним склянистим відтінком — здалека я не міг бачити. Його дружина підвелась, зробила крок наперед, ніби подала йому руку, а в дійсності взяла за руку і посадила проти себе.

Я хвилину дивився на них і мені мимохіть думалось:

"Дивні діла Твої, Господи!.. Три безнамірені, випадкові зустрічі з чужими людьми... — І міркування: Чи тих Божен справді було дві, чи тільки одна ця, що он сидить за столиком з маестром у звичайному нормальному вимірі?.. Очевидно, вона його врятувала. Її любов до нього перемогла все..."

СПІВЕЦЬ ЗАЧАРОВАНОЇ ДЕСНИ

(До 65-річчя народження О. П. Довженка)

Поет-академік Максим Рильський сказав про Довженка, що він — "одна з найяскравіших зірок". Тож недарма ті, хто приїжджає на Чернігівщину, в м. Сосницю, хочуть довідатися про цю людину більше, обов'язково розшукують Довженківську хату, як колись розшукували хату Шевченка... Ось тут жив Олександер Петрович замолоду, мріяв стати капітаном далекого плавання. "Народився я, — читаємо ми в "Автобіографії" письменника, що готується до експонування в майбутньому музеї, — 30 серпня 1894 року на околиці невеликого повітового містечка Сосниця на Чернігівщині, що звалося В'юнище, в родині хлібороба Петра Семеновича Довженка, який належав до козацького роду, як на ті часи, стану..." Батьки письменника були неграмотними. Письменним був лише один дід, і "йому батько не міг простити своєї темноти".

Пам'ятаєте, читачу, діда в довженківському фільмі "Земля" — це дід (Семен Тарасович) автора фільму. "Колишній чумак, чесний і незлобивий. Від нього у мене в картинах завжди з любов'ю написані образи дідів. Це теплота дитинства. Діди мої — це щось подібне до призми часу. І саме тому мені образ Боженка було легше створювати, ніж образ Щорса".

Директор Сосницького краєзнавчого музею Д. Лав'юк та науковий співробітник В. Макаренко заходилися біля дуже корисної справи: зібрати для нащадків все, що стосується їхнього славного земляка. Це допоможе повніше розкрити творчу методу та ідейні задуми Олександра Петровича, його бурхливе творче життя, його образ. Ентузіясти почали збирати матеріял родовідної видатного письменника. Частина цієї роботи вже виконана. Підготовлено літературний портрет Семена Тарасовича — діда Довженка. Надходять інші матеріяли.

Раніше часто можна було бачити, як по Сосниці походжає високий, худорлявий дід Семен, босий, в білих полотняних штанях та сорочці, підперезаній мотузкою. Легенький вітер пестить посивілі кучері та широку білу бороду. Семена Тарасовича завжди чомусь тягло в люди, у далекі, незвідані дороги. Їздив безкраїми степами. Подорожуючи, придивлявся до людей, до природи, багато пізнав, став письменним. У селянській темноті Семен Тарасович вбачав лихо. А тому онуків своїх учив любити науку, природу. Помер Семен Тарасович на 92-му році життя в саду, який дуже любив.

У садибі Довженків нині буйно розрісся той дідів сад. Збереглися тут і сім дерев, які садив маленький Сашко з дідом. Ось, можливо, звідки починається захоплення Олександра Петровича садівництвом. І кінофільм "Земля в цвіту", і плодоносний сад на Київській кіностудії, і любов до рідної землі, яка пронизує всю "Поему про море", беруть свій початок саме звідси...

Працівники Сосницького краєзнавчого музею старанно збирають матеріяли про свого великого земляка. Усе це невдовзі буде перенесено в старовинну Довженкову хату, де росли батько і діти Петра Семеновича. Тут буде відкрито меморіяльний музей. Почнинатиметься він експонатами, які розповідатимуть про Сашкове дитинство.

Якось Олександер Петрович писав: "Я був дуже мрійним хлопчиком". І ось у музеї — спогади Довженкового шкільного товариша, колгоспника І. Т. Тишиніна: "Сашко був найкращим учнем. Він дуже любив малювати. Ми з ним ходили гуляти до лісу, на міст, а весною на великому човні їздили по Десні".

"Благословенна будь, моя незаймана дівице Десно, що, згадуючи тебе вже много літ, я завжди добрішав, почував себе невичерпно багатим і щедрим. Так багато дала ти мені подарунків на все життя. Далека красо моя! Щасливий я, що народився на твоєму березі, що пив у незабутні роки твою м'яку, веселу, сиву воду, ходив босий по твоїх казкових висипах, слухав рибальських розмов на твоїх човнах і казання старих про давнину, що лічив у тобі зорі на перекинутому небі, що й досі, дивлячись часом униз, не втратив щастя бачити оті зорі навіть у буденних калюжах на життєвих шляхах", — так писав незабутній Олександер Петрович у своєму чудовому творі про Десну.

У 1911 році, щоб підтримати Сашка, батько продав, "відкраяв від серця" десятину землі і послав свого сина до Глухівського вчительського інституту. Хотілося "вивчити свого сина..." Мрійливого студента там прозвали філософом. Закінчивши в 1914 році інститут, Олександер Довженко одержав призначення на посаду вчителя Другого змішаного вище-початкового училища в Жито-

мирі. В одній із газетних вирізок, яка опрацьовується до стенду музею, зустрічаємо цікаву розповідь, яка стосується і біографії Довженка. У "Памятной книжке директора народных училищ Волынской губернии на 1915 год" говориться про "вчителя природознавства і гімнастики, який не має чина".

Учитель "без чина", молодий, стрункий, мрійливий, дотепний, викладав фізику, природознавство, географію, історію та гімнастику, учив дітей бути розумними, допитливими, талановитими. Він ніколи не розповідав сидячи — завжди стояв біля вікна, вдивляючись в очі маленьких слухачів або кудись у синю далечінь.

У першому томі видання творів О. П. Довженка, який експонуватиметься в музеї, у його "Автобіографії" читаємо: "Тепер я іноді зустрічаю колишніх своїх учнів. Це вже немолоді люди різних професій. Я питаю їх — чи був я хорошим учителем? Кажуть — був не стільки хорошим учителем, як хорошим вихователем. Ці відповіді сповнюють мене радістю. Навряд чи я був хорошим вихователем у звичайному розумінні цього слова. Я просто був молодим, не багато старшим за них, був товариським, веселим, і вони були мені з усякого погляду ближчими і милішими, ніж мої колеґи-вчителі. Був я з ними до кінця відвертим".

У музеї нині збирається досить багато невідомих досі матеріялів із спадщини Довженка — карикатур, малюнків і картин. Олександер Довженко, працюючи в редакції газети "Вісті ВУЦВК" художником-ілюстратором, дуже багато малював. Переглядаєш тепер ті чудові злободенні роботи і мимоволі згадуєш іншого великого літератора, що всього себе віддав сучасності. Сам Довженко якось зауважив, що з Маяковським він "був завжди в дуже добрих відносинах".

О. П. Довженко був людиною прямою і принципово. Працюючи у відділі літератури та мистецтва "Комсомольской правды", я неодноразово зустрічався з Олександром Петровичем. На моє прохання написати ту або іншу статтю, він, бувало, відмовлявся. Говорив коротко. Казав, що перш ніж написати, треба добре вивчити тему, пережити її, бо інакше — нічого путнього, навіть хорошої замітки, не створиш. Почуваючи моє незадоволення, Олександер Петрович, нахмуривши брови, різко говорив:

— Дивуєтесь?..

— Звичайно, Олександре Петровичу, хіба довго написати замітку, статтю?..

Довженко якось хворобливо згинався, блід:

— Недовго, а що з того... Одна стаття, дуже страшна, жахлива, на один із моїх фільмів за кілька важких днів посріблила мені голову, погіршила здоров'я...

Помовчавши додав: і орлові можна відтяти крила...

Якось у розмові О. П. Довженко з жалем згадав про втрату "Рябої книги". "Ряба книга"! Це цілий том карикатур, малюнків з довженківськими текстовками. Про неї, "Рябу книгу", і почав говорити директор Сосницького музею Дмитро Іванович, коли ми підійшли до експонатів, що розповідають про той період життя письменника. Дмитро Іванович радий: вже дещо відомо про неї. Сподіваюся, що вона знайдеться. "Ряба книга" через тридцять років повинна, нарешті, бути на своєму місці — в меморіяльному музеї Довженка. Так думають ті ентузіясти, які допомагають організації музею.

На адресу нового культурного закладу в ці дні надходять різноманітні матеріяли. Хвилюючі спогади написав художник Юрій Сагайдак. Ось як вони починаються: "Над морем лунає пісня — пісня про море. А я думаю про Довженка. Він не був полководцем, він не був видатним державним діячем, він не був ученим-академіком, — але був разом і тим, і другим, і третім".

Читаєш ці рядки і ще уважніше вдивляєшся в кожний експонат, що його готують до майбутньої експозиції музею. Деякі з них Олександер Петрович подарував Лав'юку ще за життя. Ось лежить диплом про присудження митцеві Сталінської премії за створення кінофільму "Щорс", великий портрет Григорія Івановича Петровського, написаний Довженком... В одному з листів говориться: "Життя ваше — яскраве, гаряче, натхненне".

А ось лист О. П. Довженка, який він написав в останні місяці життя своїм землякам в Сосницю: "...Якщо складеться так життя, що я буду вільним влітку 1958 року, буду щасливий приїхати на кілька днів додому. Низький уклін моїм землякам! Ваш Ол. Довженко".

Олександрові Петровичу не вдалося відвідати рідні місця. Якось раптово, швидко він помер.

Виходячи з музею О. П. Довженка — його рідної хати, з щирим жалем прощаєшся з його господарем. Та заспокоюєш себе тим, що його ім'я буде жити в народі вічно.

О. РОГОТЧЕНКО

("Радянська культура", 13. 9. 1959 р.).

Ліна КОСТЕНКО

ЩЕ ТРОХИ...

Ще трохи — і літ юнацьких
Не знайдеш, як вітру в полі,
Дорослою стала зненацька,
Змужнілою стану поволі.

Поволі, поволі, поволі
Над серцем здобуду владу —
Навчуся не плакати з болю
І в щасті дам собі раду.

Тоді не подумай, друже,
Що вже відшуміли зливи,
Що серцем я стала байдужа
І словом стала зрадлива.

Ти знаєш — великі ріки,
Спокійні, глибокі, холодні —
В собі затаїли навіки
І вир, і каміння підводне.

То хай же літа юнацькі
Зникають, як вітер у полі...
Дорослою стала зненацька,
Змужнілою стану поволі.

Леонід ПОЛТАВА

ДВІ МАТЕРІ

Кожного ранку — бачу тебе молодою,
Кожного вечора — втомою зламані руки.
Як би хотів я, мамо, щовечора бути тобою,
Щоб перейняти всі твої болі і муки!
Дати тобі життям моїм довше жити,
Всеньким життям, відданим непомітно,
За усміх, з якого
виростає у полі жито,
І води ростуть у морі,
І ранки приходять блакитні.

А вранці — ти знову нова,
І в серці моєму спокій:
За тебе,
за молодість нашу,
за долю мого народу,
У кроках якого чути твої несмертельні кроки,
У вроді якого видко твою несмертельну вроду.

Духм'яно парує обрій, засіяний нашими снами,
Любов'ю і кров'ю,
душею кожного сина.
Тобі — молодій синами,
Тобі — багатій землею,
Тобі — любов'ю добрій,
Вклоняюся, Україно!

О, хвиле слов'янського моря,
Потужна, могутня хвиле,
Що сонцем одним зігріта,
Що впарі із сестрами линеш!
Ти виростеш з власного горя;
З тобою — я чую крила,
З тобою — я сила на світі,
Моя Україно!

Кожного ранку бачу тебе молодою,
Кожного вечора — втомою зламані руки.
Тільки душа твоя
б'є молодою водою
І в темнокарих очах —
ніколи немає розпуки.

Мамо моя,
що стоїш при вікні, замислена,
Що із молитвою
до мене в чужину линеш, —
Це ти мені слово, як меч,
подала перед битвою,
Подарувала мені Україну!
От і не знаю, хто з вас дорожчий тепер?
Як розділити між вами
серце своє співуче,
Коли у ньому —
блиск і очей, і озер,
Коли у ньому —
і матері думи, і тучі.

Нерозділимий,
стою над поділеним світом,
Непокоримий,
беру життя, як весну,
Вічним теплом тих матерів зігрітий,
Що у мені
навіки злилися в одну!

РЕЦЕНЗІЇ

ЦІННИЙ ВКЛАД В МУЗИЧНО-ПЕДАГОГІЧНУ ЛІТЕРАТУРУ

Недавно вийшла з друку збірка дитячих творів для фортепіяна в чотири руки під назвою "Two play" — збагачуючи наш дотепер бідний музично-педагогічний репертуар для дітей.

Автор цієї збірки — композитор-піяніст і педагог — Ігор Білогруд закінчив Київську та Гайдельберзьку консерваторії. Київську консерваторію він закінчив разом з відомими зараз на нашій далекій батьківщині В. Гомолякою, М. Гордійчуком та П. Майбородою. Учителями автора збірки були відомі професори Київської консерваторії: В. Грудин, К. Михайлів, М. Недзведський та Л. Ревуцький, з яких двоє, як і їх учень, опинилися на еміґрації — проф. В. Грудин у Нью-Йорку, а автор цієї рецензії у Вашінґтоні, де й продовжують свою працю. Серед визначніших професорів Гайдельберзької консерваторії слід зазначити проф. Шері та доктора Нестлера.

Відірвавшись від рідного оточення, І. Білогруд не відірвався від своєї творчости і тепер він є широко відомий не тільки в нашому українському суспільстві, але й в американських музичних колах; є членом Об'єднання музик Америки та провадить власну музичну школу, у якій викладає фортепіяно та теорію.

Дотеперішня його творчість складається із творів, які своїми формами сягають від концертових (сольових та оркестрових) до оперових та балетних, а вокальна частина — від пісень на слова відомих поетів (українських та чужоземних) — сольових та дуетів, до хорових кантат, написаних на спеціяльні теми.

Будучи добрим педагогом, І. Білогруд відчув брак та гостру потребу нот для дітей та молоді, що вчиться. Його нова збірка (незадовго перед цим він випустив свою другу дитячу оперу "Червона Шапочка") є тим цінніша, що не тільки є одною з небагатьох існуючих на чужині, але до того ще й з'єднує в собі педагогічні потреби з національним елементом і разом з тим вправляє дитяче вухо і привчає його до українських мелодій. Збірка розрахована на кінець другого і початок

третього року навчання, і у ній, як і в більшості своїх творів, композитор вдало сполучує модерний стиль з нашими, ні з чим незрівняними, народними мелодіями.

У кожній із п'єс цієї збірки педагог знайде багато того, що розвине його малого учня щодо техніки та почуття ритму, фразування, контрастности. Головне з нашого погляду є те, що ці п'єси будуть поглиблювати його смак та любов до нашої великої національної музичної культури. Між іншими п'єсами особливо нам подобаються "Christ is born" ("Христос Родився") та "Departing cossack" ("Їхав козак на війноньку").

Дуже приємне враження робить те, що нотний шрифт чіткий та ясний, а це важливе для дитини, яка тільки що почала читати ноти. Графічне оформлення збірки звертає на себе увагу своєю простою стильовою виразністю та щирістю (артист-маляр Кресин).

Велика заслуга композитора Ігоря Білогруда в тому, що він уводить мелодії українських пісень у своїй художній обробці до скарбу світового мистецтва.

"Two play" видала відома американська педагогічно-видавнича компанія "Summy — Birchard" —. Цей факт забезпечує офіційний вступ нашого композитора на сторінки американсько-інтернаціональних педагогічних каталогів.

Побажаємо ж нашому композиторові творчих успіхів у його праці для добра наших дітей та суспільства.

Цей збірник можна набути в книгарнях за дуже малу ціну — один доляр.

М. НЕДЗВЕДСЬКИЙ

Василь ШЕВЧУК

ЛІРИКА

Я в краї рідному. Згасають барви дня.
Співати хочеться і гратись, як дитині.
Оце б за тином скочить на коня
І мчать туди, де вечір стеле тіні,
Де ситий перепел покрикує в житах,
Зелені коники виляскують в долоні,
А на ставку на в'язаних плотах
Хлоп'ята будять темні води сонні.

Стріть пастухів хотілося б мені
Десь на шляху, а краще — при вогні.
У руки взять печену картоплину,
Обдмухать всю, пом'ять її хвилину
І вкинуть в рот. А потім прилягти
Там горілиць і пісню затягти
Про дві гори, про Байду-молодця...
Щоб пісня ця дзвеніла без кінця.

Хотів би я провідать всі гаї,
Усі садки, порослі споришами,
Де бджіл гудуть неспіймані рої
На вишнях, схилених над самими шляхами;
Дістать гриба з-під листя біля пня,
Пригнати череду, коли уже стемніло...
Та як дитинство ти посадиш на коня,
Коли воно давно відгомоніло!

З НОВИХ ВИДАНЬ

ДАРІЯ ЯРОСЛАВСЬКА, ЇЇ НЬЮ-ЙОРК, повість, стор. 157, обкладинка Р. С., видання Союзу Українок Америки, місця видання не позначено.

Можна сподіватися, що з якістю мови у книжці не буде все гаразд, бо навіть у заголовку книжки зроблено помилку: Нью-Йорк написано без розділки як два окремі слова. А тому розкриємо книжку там, де вона сама розкриється: стор. 155. Читаємо від половини (від розділу). Друге речення кидає читача у жар і в холод! Ось воно: "Бризґи води вистрілюють у гору і розсипуються на боки немов перли". Уявіть собі, що це все передруковано тут без помилок: і оці російські "бризґи" (хочби вже написала шановна авторка правильно по-російському "бризгі"!), "у гору" замість "вгору" (як вони, ті "общепонятние бризгі", могли "вистрілювати" у гору", якщо кожному, хто це колись бачив, ясно, що вони летять не вбік, а таки вгору), і "розсипуються на боки", і коми бракує, і... взагалі жах бере від цього речення. Проаналізуймо, наприклад, порівняння, "розсипуються на боки, немов перли". Авторка хотіла сказати, що водяні краплі виглядали, як перли, були подібні до перел, а вийшло так, що фізичною властивістю перел є розсипатися... А що ж фізики скажуть про такий, вибачте за вираз, "образ"?..

Знаю, що мої вороги (їм же несть числа!..) скажуть: "От богопротивний Волиняк! Прочитав 154 сторінки, щоб аж на 155-ій знайти невдале речення і причепився до нелюбої авторки!"

Ні! Книжку я розкрив навмання, авторки ніколи увічі не бачив, не сумніваюсь, що вона дуже порядна людина, навіть хочу вірити, що вона має письменницький хист, але... писати не може!

Ось друге речення з тієї ж сторінки: "Рух довкілля втискається"... — куди б ви думали, читачу, цей рух "втискається"? — "у думки"!!! Мало того, ще цей клятий "рух довкілля втискається в думки" — він (хвала Богові, що тільки в повісті Д. Ярославської!) ще й "наводить сонність". Отаке. Так ото, як величезний "рух довкілля" "втиснувся в думки" і "навів сонність", то людині нічого вже не лишається, як тільки щезнути з цього жахливого світу. Це прекрасно розуміє навіть авторка повісти "Її Нью-Йорк". Вона (на тій же півсторінці) запевняє: "Людина розтоплюється..." Не лякайся, читачу! Ти вже, мабуть, подумав, що нещасна людина "узскакує" чи "узспригує", як кпив колись О. Вишня з таких мовників, у якийсь розпечений до червоного казан із пекельною смолою, щоб там "розтопитись", жахнувшись, що "рух довкілля втиснеться в думки"? Ні, ні, ні! Людина "розтоплюється в загальній СУМАТОСІ..."

То байдуже, що на російське слово "суматоха" в українській мові є дуже багато відповідників: сум'яття, мутушня, метушіння, біганина, мішанина, мішаниця, шарварка, гармідер, рейвах, трусениця, трусенина, словом — що хочете, тільки не "суматоха"! Та це шановну авторку ніяк не турбує, тому, що вона... української мови просто не знає. Як хтось не бачить ями, у яку ото-от має впасти, то чого ж він боятиметься?

Уявіть собі людину, яка втратила зір і береться малювати картини. Кожен скаже, що це неможливо. А от писати літературні твори, не знаючи мови, то це в нас стало нормою. Головне, що люди, які пишуть книжки, так певні в собі, що не хочуть принципово вчитись мови. Наслідок: книжки виходять сірі, неграмотні і замість ширити культуру в народі, несуть загибель цієї культури, виховують неграмотне покоління.

Так, такі книжки відкидають нас на ціле століття назад. Це найбільша шкода для нації. Справа тут не в книжці Д. Ярославської — треба ж узяти якийсь приклад! А скільки про це написано вже! Хочби в "Нових Днях" про це з граничною ясністю писав Ю. Шерех у статті про "Далекий світ" Галини Журби; про це також з граничною точністю вислову писав В. Чапленко у статті про "Темноту" Уласа Самчука; про це дуже виразно писав В. Сварог у статтях про "Буйний вітер" Ів. Багряного і "Конотоп" Ю. Тиса; про це багато писали В. Стеблець та Д. Кислиця, врешті, скільки я про це писав і скільки ворогів нажив цим писанням?..

Невже письменники не читають "Нових Днів"? То що ж вони читають? Чи це не кпини з критиків? Мовляв, пишіть собі, пишіть, а ми на вас дивимось зверху вниз і на мову нам начхать!

І коли ж цьому край буде? І до чого ж це доведе? Відповідь нехай дають самі читачі. І нехай вони самі зроблять відповідні висновки.

OASIS, selected poems by Yar Slavutych, translated from the Ukrainian by Morse Manly in co-operation with the author, Foreword by J. B. Rudnyckyj, University of Manitoba, 63 pages, Vantage Press, New York — Washington — Hollywood, USA.

JOSEF LOBODOWSKI, PIESN O UKRAINIE, z przekladem na jezyk ukrainski Swiatoslawa Hordynskiego, str. 33, Instytut Literacki, Biblioteka "Kultury", tom XXXVIII, Paryz, 1959.

ДЖОРДЖ БАЙРОН, МАЗЕПА, поема, переклад Олекси Веретенченка, стор. 48, двокольорова обкладинка Я.

Гніздовського, тираж 1500 прим., видання Літературно-Мистецького клюбу в Детройті, технічна редакція В. Несторович та Є. Перейма, з портретом автора, Детройт, США, 1959.

КОСТЬ ШОНК, МАРШ ЧЕРВОНИХ В КАРИКАТУРАХ, стор. 108. Де, хто й коли видав цю книжку — невідомо: дуже "таємничий" видавець!

ВАСИЛЬ КОСАРЕНКО-КОСАРЕВИЧ, МОСКОВСЬКИЙ СФІНКС, міт і сила в образі Сходу Европи, повне видання, стор. 492, видання авторове, Нью-Йорк (написано, звичайно, з помилкою!), 1957. Книжка в твердій полотняній оправі.

Бюлетень УНДО, ч. 33, липень/серпень, 1959, стор. 24, Нью-Йорк, США.

ОЛЬГА МАК, ПРОТИ ПЕРЕКОНАНЬ, роман, стор. 368, двокольорова обкладинка М. Левицького, в-во "Гомін України", Торонто, Канада, 1959.

ОЛЕКСА ГРИЩЕНКО, УКРАЇНА МОЇХ БЛАКИТНИХ ДНІВ, спогади, стор. 255, двокольорова обкладинка автора, в-во "Дніпрова хвиля", Мюнхен, Німеччина, 1958.

ОЛ. ГАЙ-ГОЛОВКО, ОДЧАЙДУШНІ, збірка оповідань, стор. 195, обкладинка (двокольорова) М. Дмитренка, в-во "Муза", Вінніпеґ, Канада, 1959.

ВАСИЛЬ ЧАПЛЕНКО, ДЕЩО ПРО МОВУ, збірка статтей, стор. 64, чиє видання — невідомо (мабуть, авторове), видано в Нью-Йорку, США, 1959.

МАРК ТВЕЙН, ПРИНЦ І ЗЛИДАР, повість для молоді, переклад з англійської мови М. Рябової, малюнки М. Штаєрмана, стор. 189, видавнича спілка "Тризуб" (написано, звичайно, без лапок, за англійським зразком), Вінніпеґ, Канада, 1959.

ФОТІЙ МЕЛЕШКО, ТРИ ПОКОЛІННЯ, повість, том другий, з портретом автора та передмовою від видавництва, обкладинка Ю. Матушевського, стор. 307, в-во "Книгоспілка", Нью-Йорк, США, 1959.

О. КОБЕЦЬ, ЗАПИСКИ ПОЛОНЕНОГО І ВРАЖІННЯ УЧАСНИКА ПЕРШОЇ СВІТОВОЇ ВІЙНИ, видання четверте, обкладинка (двокольорова) М. Левицького, з портретом автора і передмовою д-ра Михайла Лози, стор. 399 + 16, в-во "Дніпрова хвиля", Мюнхен, Німеччина, 1959.

ЛЕОНІД БАЧИНСЬКИЙ, УКРАЇНСЬКІ ДРУКОВАНІ ВИДАННЯ В КЛІВЛЕНДІ. (Матеріяли до бібліографічного показника), 1915—1958, стор. 46, видання Українського Музею-Архіву у Клівленді, Клівленд, Огайо, США, 1958.

"ВІЛЬНА УКРАЇНА", журнал української визвольної думки, збірник ч. 23, 1959 р., стор. 64 + 4, видає: Українська Вільна Громада в Америці, Детройт, Мічіґан, США.

БЮЛЕТЕНЬ СОЮЗУ БУВШИХ УКРАЇНСЬКИХ ВОЯКІВ У КАНАДІ, ч. 1(4), квітень—липень, 1959, стор. 32+4, Торонто, Канада. Видання циклостилеве.

ОЛЕКСА ВОРОПАЙ, ЗВИЧАЇ НАШОГО НАРОДУ, етнографічний нарис, I, стор. 449, Українське видавництво, Мюнхен, Німеччина, 1958.

"НОВІ ПОЕЗІЇ", збірник, ч. I, стор. 64, обкладинка Ю. Солов'я, вид. т. зв. "нью-йоркської групи поетів" ("модерністів"), Нью-Йорк, США, 1959.

Імен членів редакційної колеґії не подано, але в передмові сказано, що "журнал" (краще б було сказати "збірник") "буде регулярно появлятися (такий же незугарний термін!) кожного року і частково давати образ найновіших поетичних досягнень".

Намір, як бачимо, дуже хороший: є тенденція дерзати, що властиве молоді взагалі. Це дуже похвально. Виникає лише питання: наскільки декларація не розминеться із самим літературним фактом. На жаль, ми не можемо вважати, що бодай перекладна частина збірника відповідає цій декларації, бо австрійський поет-експресіоніст Ґеорґ Тракль (помер у 1914 році), англійський поет Е. Е. Камінґс (нар. 1894 р.) чи й модний у деяких країнах чілійський поет-комуніст Пабльо Неруда (нар. 1904 р.) для нашої поезії ніяк не можуть бути "найновішими досягненнями" — все це в нашій поезії давним-давно перейдений етап!

Будемо сподіватись, що в черговому збірнику побачимо переклади справді найновіших поезій найновіших чужих поетів.

Із українських поетів у збірнику вміщено поезії наших "модерністів": Б. Рубчака, Жені Васильківської, Б. Бойчука, Ю. Тарнавського, Патриції Килини, Емми Андієвської. Нічого нового для творчости цих поетів в цих поезіях також нема: Хіба що в деяких з них менше "модернізму" і дещо з цієї збірки вже можна, — а, може, й варто — читати.

Справжньою і дуже приємною новиною в цьому збірникові є заява в передмові, що для творення літературного процесу треба домогтись взаємин, коли "творчість письменника і творчість читача стають природним і тим самим явищем". Це справжнє просвітлення наших "модерністів", бо досі вони цілком нехтували ролею читача у творенні літературного процесу. Це дає великі надії, і я не можу не звернути на це Сварогової уваги:

— Вадиме, урахуй цю заяву!

Неприємно разять мовні "зриви" в збірнику, особливо в передмові та в довідках про поетів. Наприклад: "в першу чергу" (русизм), "переклади на українську мову" (русизм — треба сказати "переклади українською мовою"), "народжений" в..." (чому не сказати по-українському — народився?), "по-українськи" — русизм, треба сказати "по-українському") і т. д. Дуже разить, як поет не відчуває "музики мови" (І що ж то за поет такий, якому "ведмідь на ухо наступив"?) і пише: "помер в Кракові". Таж наша мова дає такі широкі можливості, як ніяка інша. Чому б не сказати "помер у Кракові"? Навіть учні четвертої кляси знають правила чергування у—в та і—й! Тільки для того, щоб знати такі "істини", треба не "студіювати", а таки добре нормально вчитись.

Пора б також навчитись відміняти слово "соловей". Ми закидаємо більшовикам, що вони навмисне збіднюють нашу мову. А що ми робимо?

Збірник досить добре видано й оформлено.

Проф. СТЕПАН КИЛИМНИК, УКРАЇНСЬКИЙ РІК У НАРОДНІХ ЗВИЧАЯХ В ІСТОРИЧНОМУ ОСВІТЛЕННІ, том другий (Весняний цикль), стор. 251, видання Інституту дослідів Волині, Вінніпеґ, Канада, 1959.

Фундатори цього видання: М. Козак, Теодор Гуменюк та Мирон Сурмач.

Передмову написав (англійською мовою) професор Манітобського університету Я. Рудницький. Чого передмова написана по-англійському — не знаємо. Чи не краще ж було зробити резюме по-англійському?..

Праця має бути наукова, чи хоч популярно-наукова,

тому разять помилки на заголовній сторінці книжки (стор. 3): у першому рядку згори — два прикрих технічних недоліки, у третьому рядку — зайва крапка, у дев'ятому рядку — слово "цикл" написано з м'яким знаком, в 11, 12, 13, 15 та 16-му рядках одне з двох: або не ті розділові знаки поставлено, або без потреби вжито великих літер. У 17 рядку варто б додати слово "Канада", бо не всі ж українці знають Вінніпеґ — хіба книжка видана тільки "для домашнього вжитку"? У 18 рядку слово "меценат" написано з великої літери — що це: меценат щось таке велике, як Бог, чи що? У тому ж рядку дуже примітивно по-підлабузницькому звучить вираз "українець-патріот" (один з меценатів), що мусіло б ображати самого мецената, а також знижує повагу до видавців і автора. Ніби це якась особлива, нікому іншому не властива прикмета тієї людини, яка дала частину грошей на це видання... Це аж ніяк не грішить скромністю, яка завжди властива справжнім меценатам. Я ніколи не повірю, щоб п. М. Козак, даючи гроші на видання, домагався, щоб слово "меценат" перед його прізвищем було написано з великої літери. Я навіть не припускаю, щоб він взагалі домагався цього слова! Я також не припускаю й гадки, щоб адвокат Т. Гуменюк, королівський радник, домагався перед своїм прізвищем "титулу" "українець-патріот". То хто і для чого це зробив?.. І як же негарно виглядає, що третій меценат — Мирон Сурмач — лишився без усяких "титулів" (навіть слово "меценат" з маленької літери не додали йому!). А крім того, виглядає так, що він не то що не "українець-патріот", а взагалі не українець.

Відома істина: фізичне кадило (в церкві) — пахне. І це його призначення. Моральне ж кадило, у взаєминах між людьми, завжди смерділо, смердить тепер і смердітиме доти, поки існуватимуть люди на землі.

Тепер питання до професорів — д-ра Ю. Мулика-Луцика (науковий редактор Інституту дослідів Волині), С. Килимника (колишній професор історії Харківського ІНО) та Я. Рудницького (професор слов'янських мов у Манітобському університеті): як ви, панове професори, осмілились підписувати видання, яке претендує на науковість, якщо на заголовному листку цього видання налічується 13 (тринадцять!!!) правописних помилок, дві технічні помилки і ще й моральне кадило з неї чадить, як дубова головешка?..

І ви сподіваєтесь, що я ще заглядатиму і в самий текст книжки? Ні. Бодай я в таку книжку заглядати не хочу. Тепер не 1859 рік, а 1959! Тепер грамотність уже стала всенародньою.

П. ВОЛ.

Ольга МАРУНІЧ

КРАЩЕ СУМНІВ...

Говори, говори, тополино,
Дрібним листом стежки посипай,
Тут ітиме русявий хлопчина,
Ти його про усе розпитай.

Розпитай, що у нього на серці,
Чом у нього у зорі печаль,
Може серце для іншої б'ється,
Може в грудях за іншою жаль...

А коли, коли я в цім виною,
То розвій його думи сумні,
День і ніч я не маю спокою,
Сум його крає груди й мені.

Говори, говори, тополино,
Дрібним листом стежки посипай,
Тут ітиме русявий хлопчина,
Ти його ні про що не питай.

Краще сумнів ніж правда гіркая:
Там, де сумнів, надія — жива.
І тополя шумить, не змовкає,
Й таємницю від мене хова.

Віктор ІВАНИСЕНКО

ПОЕЗІЯ І СУЧАСНІСТЬ

Передруковуємо тут статтю відомого вже нашим читачам літературознавця Віктора Іванисенка ("Вітчизна", ч. 10, 1959, Київ). Статтю передруковуємо скорочено. Зокрема майже цілком викидаємо — залишаємо тільки кільканадцять перших рядків початку і шість рядків кінця — вступ до статті, у якому автор "осучаснює" свою добру статтю аж до того, — не червоніючи! — що запевняє, що ухвали 21 з'їзду КПРС про семирічний плян розвитку народнього господарства можуть бути "стимулом для розвитку поезії"...

Звичайно, зробивши таку заяву у вступі, В. Іванисенко у дальшому викладі своїх поглядів і міркувань більше не згадує про цей "найзнаменніший факт епохи", мовляв: чого ще хочете? Данину епосі я вже віддав у вступі, тому дозвольте вже говорити про поезію...

І говорить він про поезію солідно, обґрунтовано, як і належить справжньому вченому. Автор розглядає всю радянську поезію як цілість, тому згадує поетів різних народів. Зокрема докладно аналізує книжку лірики російського поета В. Луговського "Середина віку" (1958). Пізніш В. Іванисенко розглядає сучасну творчість українських підрадянських поетів, зокрема зупиняється на творчості Андрія Малишка. Особливо цікаве в цій статті порівняння Малишкової творчости з творчістю Луговського.

Сподіваємось, що стаття зацікавить наших читачів, бо вона дасть їм не тільки критичний розгляд творчости деяких наших поетів, а ще й знання про поезію взагалі.

РЕДАКЦІЯ

Зміст і форма справжньої поезії — це завжди поетичне відкриття, хоч новизна образів сама по собі не є самоціллю для поета. Коли ми задумуємося над суттю і значенням цієї закономірности, то знов і знов доходимо до висновку, що вічна свіжість, молодість і неповторність поезії перебувають у добрій злагоді з вічною новизною життя, з "вічним буянням живущого, обновистого світу" (І. Вирган). Неослабний дух самобутности, що ним віє від кращих здобутків творчої художньої мислі, мусимо віднести головним чином на рахунок історичної дійсности, яка одна творить дійсні характери і події, що згодом відтворюються мистецтвом. Форми поезії є формами самого життя. Тому цілком зрозуміло, що головне для поета — схопити суттєвий зміст сучасної поетові історичної доби. Вірність своєму часові неодмінно допомагає йому знайти і сучасні форми поезії. Важливо, щоб поет знав і розумів свою сучасність, щоб він горів і страждав її ідеями — це одна із основних передумов художнього таланту.

Ґете говорив, що для пізнання поета треба піти в країну, де він живе. Додамо сюди, що пізнати поета можна, пізнавши час, у якому він живе. Спробуймо зробити таку "мандрівку" в нашу сучасність, у XX сторіччя, а провідниками і ґідами у цій мандрівці нехай будуть самі поети. Поставимо за мету цієї мандрівки хоча б побіжно вияснити, як сучасна дійсність формує поетичний характер, зумовлює і сучасний спосіб мислення і конкретні форми ліричного вираження.

Для мистецтва, для поезії недосить вічних істин, як дехто їх розуміє. Для поезії мало будь-якої правди. Поет несе своєму сучасникові правду вистраждану і виборену ціною життя поета і покоління його сучасників. Наш читач знає велику правду Шекспіра і Гайне, Шевченка і Некрасова, Маяковського і Довженка. У тій правді відбилися одвічні ідеали людства, перевірені досвідом поколінь. Вони мусять пройти і через досвід нашого покоління, через плоть і кров нашої сучасности, яка бере їх собі на озброєння. Тут не виключаються і певні корективи. Вносяться вони новою дійсністю і новими перспективами розвитку, а поет у даному випадку виступає в ролі повноважного представника своєї епохи. Отже, вічна правда в поезії — це водночас і правда нового часу, нового покоління.

Все, що нам дано жорстоким віком
В яросний і незвичайний час,
З ранами, з вогнем палким і диким
Запеклось, закарбувалось в нас, —
(А. Малишко, Твори, т. II, стор. 171).

каже поет. Оці "карби віку", відбиті на серці поета, неодмінно відбиваються і на "вічних істинах" поезії, вони й роблять вічні теми — темами сучасними.

У нашій поезії ще зустрічаються вірші, у яких, хоч як би шукав, не знайдеш видимих позначок, залишених часом. Такі вірші нерідко присвячені навіть "сучасним темам", поет вживає в них слова "штучний супутник", "семирічка", "цілина", "боротьба за мир", "дружба народів", "комунізм". Але, складаючи ці слова докупи, поет утворює з них бездушні, голі фрази, які мають певний сенс, містять якусь істину (коли істину цю брати поза поетовими образами), але не ту, виборену і вистраждану істину, яка несе в собі живий досвід людської боротьби, биття поетового серця, гомін і снагу битви, що йде у світі. Ні, це недолугі намагання скористатися чужою, готовою правдою, поставити під нею свій байдужий підпис. Найясніша правда у цих занадто правильних віршах затемнюється "ликующей неразберихой слов", як каже В. Луговський.

Бездушна фраза стає справжнім лихом нашої лірики. Своїм мішурним блиском вона засліплює читача, виховує в нього не здатність розуміти, почувати і переживати дійсність, як їх виховує справжня поезія, а здатність бути в житті байдужим. Особливу тривогу викликає те, що на шлях підміни почуття фразою стають не лише молоді, недосвідчені автори віршів (вони ще навчаться!), але інколи й поети старшого покоління (у них же вчаться!).

У нас останнім часом з'явилися книги ліричних віршів, автори яких глибоко відчувають і передають пульс епохи, глибоко відтворюють переживання нашого сучасника. Серед них педедусім треба назвати вірші П. Воронька ("Тепло землі моєї", 1959), П. Усенка ("Із зошитів життя", 1959), М. Гірника ("Сонце і грози", 1958) та ряд інших. Активне вторгнення в життя, прагнення передати в ліричному переживанні красу і глибину внутрішніх прагнень сучасної людини характерні для цих віршів.

Але поряд з тим виходять книги, поспіль складені з холодних байдужих віршів, у яких стихія реторики, бездумности, отого "тріюмфуючого безладдя слів" забиває живе чуття, душевність і сердечність, без яких не буває лірики. До таких книг належить, на мій погляд, збірка Л. Дмитерка "В обіймах сонця" (Радянський

письменник", 1958). Поетичний твір втрачає здатність впливати на розум і серце читача, якщо автор не знаходить свіжих почуттів і слів для їх вираження — нехай він і проголошує тисячу раз правдиві речі і положення. Л. Дмитерко з впевненістю першовідкривача повторює те, що інші поети сказали набагато раніше і сказали далеко краще:

День перемоги кожен рік
По праву з гордістю стрічаєм.
Спішить колишній фронтовик
На фронт новий
дзвінким трамваєм.
На фронт, що в гомінких цехах
На дерзновенних мрій дороги,
Щоб став однині день звитяг
Днем трудової перемоги.

Ясно, що поет не встигає за життям, відстає від нього років на 10—15, а все тому, що він задовольняється загальними уявленнями про сьогоднішнє життя нашого народу, не шукає для своє лірики таких явищ, які з'явилися тільки сьогодні і яких не було вчора. Нічого доброго не з'явиться з-під пера поета, коли він мислить і почуває загальниками.

У пляні ліричних декларацій Л. Дмитерко висловлює цілком вірні думки про поезію:

У терміні — ліричний вірш —
Є щось зневажливе, їй-богу.
Мовляв, нема провини гірш,
Судить за неї треба строго.

Та це не так, бо в наші дні
Вбирає лірика і епос
Мотиви тихі і гучні,
Що линуть в місті і над степом.

...В них сум і радість, плач і спів,
Як у житті буває часто.
Підрозділом ліричних слів
За щастя розгортаєм наступ...

Це добра думка, хоч і висловлена не дуже вдало. Але якими засобами і проти кого розгортає ліричний наступ наш поет? Він заявляє: я хочу, щоб у моїх віршах "хоч краплинка радощів і мук мого часу відбилась". Починаємо шукати ту краплинку радощів і мук, і дуже швидко виявляється, що вона, та краплинка, дуже вже маленька і незначна. Ось читаємо вірш:

Ще сонце не зійшло, а вже пташня
Гучний концерт за вікнами вчиняє.
Сто голосів на честь нового дня
Пищить, лящить, щебече і співає.
Їм байдуже, що я всю ніч не спав,
Просидівши над віршами до ранку,
Що лиш тоді рядки докупи склав,
Коли світанок глянув крізь фіранку...

Що ж сказав поет про радощі і муки свого часу? Який зміст цього твору? Це — почуття ніжної вдячности "милим пташенятам" за те, що їхній "немудрий спів дає нам стільки втіхи й насолоди". Та й тільки? Чи не замало цього для сучасної поезії?

Звичайно, по одному віршу важко визначити повноту відображення сучасного життя в творчості того чи іншого поета. Коли йдеться про лірику, про поезію, про характер поета, то треба зважати на всю творчість поета. Окремий вірш — це лише одна сторінка з книги життя, яку пише поет протягом усього свого творчого шляху, і тому до одного вірша не можна ставити ті вимоги охоплення дійсности, з якими ми підходимо до всієї творчости.

Певна річ, у житті є моменти, коли розум і почуття поета зосереджуються на тих сторонах буття, що ми їх не залічуємо до громадянських і суспільних. Просто кажучи, поет інколи хоче відпочити душею від бур життєйських. Кожна людина знає хвилини таких "інтермеццо", і тому ми прекрасно розуміємо іронію поета, який пише:

Как много птиц!
Без их заглавной роли
Стихотворенье жить бы не могло,
А тракторы,
хоть пашут землю в поле,
В стихи не лезут, критикам назло.*

Ідеться тут лише про те, щоб, допустивши "заглавную роль птиц" в одному чи кількох віршах, автор не примирився з їхнім панівним становищем у цілій своїй творчості.

Лірика самого Р. Гамзатова, автора наведених рядків, є прекрасним зразком бойової, змістовної поезії, у якій на повну потужність звучать і "пташині голоси", і голоси тракторів, і вся могутня музика героїчних трудових справ радянських людей.

Відсутність у поезії живого, глибокого змісту, душевного горіння, як правило приводить до примітивізму форми. Неважко це бачити і на прикладі нових поезій Л. Дмитерка. Недбале, неповажне ставлення поета до слова просто-таки разюче. Ось вірш "Фламандський етюд" із циклю "За ріками, за морями":

Бельгія — самі оселі — (?)
Села, селища, міста.
Мов квартали у Брюсселі —
Від моста і до моста (?)
Хоч долина Шельди й гарна,
Та занадто вже мала. (?)
Де тут ритміка Верхарна,
Де тут Рубенса тіла? (!!!)
...Є найбільший в місті простір,
Там, де площа де-Бельжік,
Закликає там у гості
Експонатами наш вік... і т. д. і т. п.

Чи ж можна назвати ці необроблені рядки поетичними: "Рубенса тіла", "закликає у гості експонатами наш вік" і т. п.? Між слабими віршами губляться і кращі твори, що є, безумовно, у збірці.

До речі, про книги так званих закордонних віршів — їх з'являється зараз багато. Деякі з них треба було б називати просто туристськими віршами, бо ця назва прекрасно передавала б їх зміст, всерйоз визначений одним із поетів таким чином:

Як то важить нам багато
Ширше глянути на світ,
Походити, порівняти,
Передати всім привіт...

(М. Шеремет. "Із фінських вражень", ж. "Прапор", 1957, ч. 2).

Ще добре, коли поет "порівнює", а найчастіше ж — він тільки "ходить", "передає всім привіт" і захоплюється, захоплюється без кінця. Він, як наприклад, Ів. Нехода у книзі "Пам'ять про французьку землю" (1959), може зневажливо відгукнутися про "кока-колу" (зви-

---

*Расул Гамзатов, Стихотворения. ГИХЛ, М., 1958, стр 143.

чайна суміш морсу з квасом"), мимохідь лайнути "міністрів, банкірів, послів і королів":

Гарно живеться гадам,
Тобто — капіталістам...
Та прийдеться під прикладом
За море тікати колись їм.

Але тут же дасть себе приголомшити "вогнями реклам" і розкішними вітринами "Лафаєтта", позаздує "буржуйчикам", які розважаються на пляжах Ніцци:

Може, хоч море зніме утому...
Що це там на воді?
Водний велосипед! І на ньому —
Буржуйчики молоді.
Гарну розвагу знайшли люди, —
Кожен мускул засмаг...
Коли ж у нас продавати буде
Київський універмаг
Водні — такі от — велосипеди
Для хлопчиків і дівчат?

От це й називається "походити, порівняти, передати всім привіт". Що ж до привітів, то їх у книзі І. Неходи хоч відбавляй. Привіти й захоплення:

О, Париже! Дві тисячі літ,
Задивившися в Сену твою,
Ти чаруєш красою весь світ,
А сьогодні — всю душу мою!

Або ще:

Над Парижем небо голубе,
Лувр застиг у Сені і Нотр Дам...
О Париже, не забуть тебе,
Все, що бачив, —
Друзям передам.

Так трапляється, коли поет забуває про свій обов'язок невтомно думати над життям, проникати в глибинну суть явищ, коли він творить за принципом: "бачу тин — пишу тин".

***

Сучасного героя не можна вивчати шляхом спостереження над зовнішніми ознаками епохи. Наш сучасник розщеплює атом, створює нові планети сонячної системи, йому доступні великі таємниці природи й суспільної дійсности. Було б легко, коли б оспівуючи все нові прояви величі людського духу, поети тим самим вичерпували б свій обов'язок. Та насправді справа не така проста. Змінюючи світ, люди змінюють самих себе. Процес формування нових якостей людського характеру, збагачення людських душ новими почуттями, виникнення нових духовних потреб — ось явища, які передусім цікавлять сучасного поета.

Є поети, світогляд яких і ставлення до сучасности виражається в образах сильної сконцентрованої думки. До них належить, як ми бачили, В. Луговський. У цьому ж лірично-філософському жанрі, в якому ліризм випливає із внутрішнього захоплення величчю епохи, писали свого часу М. Бажан і П. Тичина. І доводиться тільки жалкувати, що твори цього жанру більше не з'являються з-під їх пера. Дійсність нової семирічки так і проситься в нові поетичні "Будівлі" і "Числа", а штучні супутники, запущені радянськими людьми, приблизили до нас звучання "космічних оркестрів". Нахил до художнього синтезу сучасної історії характерний для О. Твардовського ("За даллю — даль"), Мірзо Турсун-заде ("Вірші про Індію"), М. Рильського, А. Мірцхулава, Расула Гамзатова і ряду інших поетів.

Але значно важче простежити діяння сучасности на поезію саме в тих поетів, які читають час по людській душі, які намагаються охопити все багатство почувань нової людини, найскладніших, найтонших почувань, що передаються тільки невловимою мовою і музикою слова. Це — поети переважно чуттєвої образности. Тут треба аналізувати всю систему образів і характерів (передусім характер ліричного героя), треба розкривати описовим шляхом те, що поет висловлює почуттям, — а це не завжди вдається. Але складність цієї роботи тільки ще раз засвідчує складність і багатоманітність каналів, якими припливає в лірику жива дійсність.

У А. Малишка, як і у В. Луговського, основна тема тема творчости — наша сучасність, перетворення світу за ленінськими (ох! ох! Ред.) законами, молодість людства, молодість власного серцця. Але у А. Малишка сприйнягтя світу конкретніше і чуттєвіше, він багатий на відтінки почуттів і уважніший до них (хоч, може, не такий чіткий і визначений, не такий постійний у почуттях, як В. Луговський, або, сказати б, М. Рильський). Оті "карби віку" у А. Малишка проявляються головним чином як безпосередні вияви горя, щастя, зненависти, любови, радости чи смутку, причому почуття ці в поета плинні, мінні і частіше, ніж у названих поетів, мають характер хвилинного, конкретного настрою.

(Далі на сторінці 30-ій)

Вчасно відновіть передплату — нагадувати нема кому й нема коли.
Не дайте, врешті, журналу сусідові — хай передплатить сам.

Подвоїмо кількість передплатників журналу до його 10-річчя!

ЧИТАЧІ ПИШУТЬ

Вельмишановний пане редакторе!

Посилаю Вам поштового переказа на 5.00 дол. і даю адресу нового передплатника на "Нові Дні"...

З глибокою пошаною до Вас
І. ЛІТВІШКО, Санта Роза, Каліф., США.

ДО ВИДАВНИЦТВА "НОВІ ДНІ"

Вельмишановні панове!

Звертаюсь до Вас з проханням. Але перед цим мушу поінформувати Вас. Тут, у Параґваї, є численна, але розсіяна українська еміґрація. Старша головно з Волині та Підляшшя (яких 80% всієї еміґрації), а решта, яких 20%, — з Галичини й Закарпаття. Тут великий брак друкованого слова, а особливо для дітей. Донедавна тут була масова преса "За родіну", але як надійшли листи від виїхавших туди, — змінилася орієнтація на яких 99%, якщо не на 100%.

Я одержую для галичан (католиків) по 10 примірників кожного числа дитячого журналу "Мій Приятель". З цієї кількости я давав трохи і православним волинякам для їх дітей. Цього мені не хотілося б робити з двох причин: 1. У "Мойому Приятелеві" є часто твори чисто католицького релігійного напрямку і 2. Я не займаюся чисто церковною пропаґандою, а маю на меті виключно національне виховання. От з цих причин мені й не хочеться давати православним дітям католицький журнал — це зовсім не моя справа. Але православних українців тут у десять разів більше, а я не маю чого дати!

Чи Ви не знайшли б якоїсь можливости висилати на мою адресу Ваш "Соняшник" для нашої дітвори? Щоб наші діти не забували рідної мови. А може і ще щось вишлете з дитячої літератури?

Передплачувати відси неможливо, бо треба просити дозволу в банку, а банк відмовляє, бо йому бракує долярів на всякі потрібніші вироби із США та Канади. Крім того, багатіші люди тут цілковито "акліматизувались" уже, а бідніші — з чого заплатять?..

Я займався навчанням наших дітей в Енкарнасіоні і був раз дістав від Вас посилку букварів і читанок. Тож маю надію, що Ви й тепер мене не залишите. Тепер я в Кармен. Це центр колоній району Фрам, який має 24 колонії. Тут відкриваються тепер "коллеґіо" (середні школи) і буде значне число наших дітей. Я тут знову почну українознавчі курси.

У сприятливому випадкові, себто, як будете слати щось, то дуже прошу висилати як друки і реєструвати пакунки. Це з огляду на південно-американські поштові порядки. Про висилку прошу мене повідомити листом. На всіх примірниках прошу поставити напис "Подарунок "Нових Днів" для українських дітей" та підпис і печатку.

"Соняшник" може бути і з попередніх років.

Чекаю на Вашу ласкаву відповідь і прошу прийняти запевнення в моїй повазі до Вас,

І. ВИСЛОЦЬКИЙ, Кармен, Параґвай.

Вш. п. Вислоцький! Шлю по 15 прим. "Соняшника". Вишлю трохи й підручників. Вибачте за затримку — нема часу вислати навіть. Пан Л. Івасиків з Форт Віліяму, Канада, заплатив за Вас річну передплату на "Нові Дні", які шлю разом з усім іншим. Справа в тім, що я вже шлю всі свої видання в Параґвай, Бразилію, Арґентину. Щось там за них пробують мені платити, але поштових видатків з тієї "плати" я таки не можу покрити...

Може, читачі поможуть, то вишлю більше, бо я таки дуже бідний видавець, щоб міг утримувати своїм коштом усі школи в Південній Америці! Але що можу, то те завжди роблю. На протязі десяти літ я шлю в Півд. Америку понад сто примірників кожного свого видання — більше я не можу.
П. ВОЛИНЯК

Вп. Пане Волиняк!

Шлю сім долярів. Половина з них — на відновлення моєї передплати на журнал "Нові Дні", а за других 3.50 прошу висилати "Нові Дні" комусь у Південній Америці чи в Европі.

Бажаю Вам здоров'я і успіхів!
Ваш Лев ІВАСИКІВ, Форт Вілліям, Онт. Канада.

Дякую, дорогий пане Івасиків, і за Ваші гроші слатиму "Нові Дні" протягом року п. І. Вислоцькому в Параґвай, листа якого Ви маєте змогу читати в цьому числі. Сподіваюсь, що той примірник журналу читатиме не він один.

Високоповажаний пане Волиняк!

Шлю переказа на 3.50 за нового передплатника. Адресу додаю.

Щасти Вам, Боже! І хай мине Вас усяка лиха година.

З пошаною
П. СІДАК, Торонто, Канада.

Шановний пане редакторе!

Вирішив і я приєднати Вам одного передплатника. Це — наш козак кубанець-чорноморець... Він фанатичний козацький самостійник, але ніколи не вживає у зносинах з козаками іншої мови, а тільки української. Має високий ранґ — генерал.

Мені було дуже приємно упевнитись, що п. Т. Б-р, якого я Вам колись приєднав, цілком добре "акліматизувався"...

З пошаною
А. СУЛИМА-ДЕНИСЕНКО, Чікаґо, США.

Вельмишановний добродію Волиняк!

Шлю поштового переказа на 5 дол. З них 4 на передплату, а 1.00 на розбудову журналу.

Бажаю Вам довгих літ і сили. Тяжка Ваша праця матеріяльно, а морально, думаю, ще важча. Надіюсь, що Бог врозумить очманілих "патріотів" і стримає їх підлу неперебірливу роботу. Пам'ятайте, що Ви не самі!

З Богом і вірою в перемогу!

З пошаною
А. МЕЛЬНИК, Міннеаполіс, США.

Дорогий Петре Кузьмовичу!

Знайшов ще одного передплатника, за якого шлю 3.50 на передплату і 1.00 дол. на пресовий фонд.

З пошаною
А. СТЕПОВИЙ, Монтреаль, Канада.

До редакції журналу "Нові Дні":

Шлю передплату за себе і за нового передплатника. Разом з цим хочу порадити Вам завести в журналі відділ "Поради юриста", у якому друкувалися б невелич-

кі статті про закони, про питання праці, оплату нічної праці, про право на компенсацію, пенсії тощо. Мені здається, що "Нові Дні" найбільше розходяться по Канаді і США, тому саме закони цих двох країн цікавили б читачів, особливо колишніх радянських громадян, які привикли були до цілком інших законів і порядків.

З пошаною

П. АДАМЧИК, Детройт, США.

Вельмишановний п. Волиняк!

Шлю поштового переказа на 10.00 дол., з них сім долярів призначено на передплату "Нових Днів" для мене і для мого земляка (адресу додаю), а три доляри — пресовий фонд.

З грудня хочу стати постійним передплатником "Нових Днів", хоч до цього часу був тільки сталим читачем їх. Перечитуючи Ваші звернення до читачів, я цілком погоджуюся з Вами, хоч знаю, що серця українців на еміґрації дуже тверді і одну тисячну чи одну двотисячну частину їх заробітку на пресу в них вирвати тяжко.

Беручи Ваш журнал у руки, не відриваючись перечитую УСЕ. Дуже тішусь з Ваших відповідей "братам маґістрам" з "блискучого відокремлення"! Та Ваші завваги пристають до них, як горох до стіни. Вони не користають з порад, а тільки зеленіють від злости та не дають Вам спокійно працювати, клянучись "на Господа", що відберуть у Вас життя.

Їхні погрози не нові... (Вибачте, пане Сарнавський, але листа друкую скорочено. П. В.).

Дай Боже, Вам сил і витривалости на багато ще років!

Петро САРНАВСЬКИЙ, Монтреаль, Канада.

Високоповажаний пане редакторе!

Пересилаю Вам гроші на віднову своєї передплати і за нового передплатника, адресу якого додаю. Я певен, що цей новий передплатник стане потім Вашим сталим читачем-передплатником.

З щирою до Вас пошаною і щирими побажаннями успіху у всіх Ваших заходах над поширенням і поліпшенням "Нових Днів".

Петро ТЕРЕЩЕНКО, Ларедо Трусілльо, Перу.

Шановний Петре Кузьмовичу!

Шлю 10.50 дол. З них 3.50 на віднову моєї передплати, а 7.00 дол. на дві передплати для тих, що десь у Европі чи де інде і не можуть заплатити. Адрес таких людей я не знаю, то вже займіться самі цим питанням.

Добре, що Ви викриваєте хоч час од часу погану роботу отих севеушників та Б. Романенчука, нагадуєте нам, що вони обкидають тих, кого не встигли домучити більшовики, зокрема Івана Багряного, твори якого в мільйонах примірників видані кількома мовами.

Тепер пару слів до читачів журналу. Ковтнувши досить лиха в "раю" і попікшися на сталінському сонечку, я на заклик нашого редактора зобов'язуюсь оплачувати журнал для двох залишенців, які самі платити не можуть. Я людина із слабим здоров'ям, матеріяльний мій стан ніяк добрим назвати не можна, бо я в 1958 році працював лише 5 місяців, у цьому році — лише 3 місяці, але цілком спроможний заплатити передплати за двох осіб і цим себе ніяк не знищу.

Зробімо приємність тим, що самі не можуть заплатити, а тому й не можуть читати журналу.

Петро ШАХІВ, Порт Альберні, Канада.

Дуже дякую, пане Шахів! Одну з Ваших передплат я віддаю п. А. Широкостепові з Нового Ульму, Німеччина (п. Широкостеп, у Вас було заплачено по ч. 107, а тепер по ч. 119 включно), а одну для пані Рибки з Арґентини. Другу передплату для пані Рибки заплатили Олена Лисик та Поліна Петровська з Ошави, Канада. Отже, за Вас заплатили тепер за два роки. Було у Вас досі заплачено по ч. 98, а тепер по ч. 122 включно.

У Вас, п. Шахів, заплачено тепер по ч. 134 включно. Дуже добра думка — заплатити за тих, що справді не можуть заплатити. Уже кілька наших читачів так зробили.

Високодостойний пане редакторе!

Дякую сердечно Вам за вміщення в "Нових Днях" за місяць вересень щиросердечних побажань від імені православних читачів і співробітників журналу з нагоди моїх єпископських свячень — хіротонії.

Буду докладати всіх старань, щоб за Божою допомогою нашими спільними силами якнайбільше послужити нашому народові і нашій Церкві, щоб правда Божа й правда українська панували серед нашого українського народу.

При цій нагоді пересилаю 12.00 дол., з яких 3.50 на віднову моєї передплати, 3.50 за пана......, а 5.00 дол. на розбудову журналу. Бажаю якнайкращого успіху в акції розбудови журналу, який є єдиним всеукраїнським універсальним ілюстрованим місячником, що заслуговує на підтримку всього українського патріотичного загалу.

Боже благословення нехай буде на Вашій праці!

АНДРІЙ, єпископ Едмонтону
і Західньої Канади

Вельмишановний Петре Кузьмовичу!

Кажете, не любить дехто "Нових Днів"? Але багато й люблять! Шлю 10 дол., з них 4.00 — передплата для мого брата в Чікаґо, а 6.00 на розбудову журналу.

З пошаною

Андрій ЛІЩИНА, Торонто, Канада.

Шановний пане Волиняк!

Шлю 14.00 долярів і прошу їх розділити так: 3.50 моя передплата, 6.50 на два річники "Соняшника" в оправі, а 4.00 на нового передплатника у Венецуелі.

Т. МАЛЕНКО, Лондон, Канада.

Дорогий Петре Кузьмовичу!

Прочитав статтю в останньому числі "Н. Д.": "Терор продовжується" і щиро Вам співчуваю, що ці новітні дикуни XX ст. відбирають Ваш цінний час і заважають у Вашій шляхетній праці. Я задумався над тим, як зробити, щоб ці анонімні листи приносили Вам користь. І я з своїми друзями рішили так: за кожного анонімного листа, в першу чергу я сам зобов'язуюсь приєднати трьох нових передплатників. Отже, якщо одержите якогось анонімного листа, то відразу повідомляйте мене, і Ви дістанете трьох нових передплатників. Якщо дістанете 100 анонімних листів, то матимете від мене і моїх друзів, а Ваших читачів з Чікаґо 300 нових передплатників. Правда, непогано? Нижче подаю адреси трьох нових передплатників, як "рата" за першу анонімку. Маю вже дещо в резерві, на чергові листи.

Бачите, Петре Кузьмовичу, що Бог дає, то все до кращого. Останній час я щось став лінивий і мало Вам допомагаю. Але оці дикуни мене заохотили до дальшої праці в розбудові нашого журналу. Вони серйозно перелякались, що Ви не на жарт взялися корчувати наші "українські джунґлі", і їм скоро не буде місця. Тому і я хочу в якійсь мірі допомогти Вам зануздати цих, як

колись писав В. Бендер, "голодних шакалів, які бігають попід вікнами храмів культури", гавкаючи і обпльовуючи все шляхетне і хороше.

Щиро вітаю,

Д. ЗАВЕРТАЙЛО, Чікаґо, США.

Високоповажаний п. Волиняк!

Щоб не бути в хвості, хочу теж узяти участь у у подвоєнні числа передплатників. З цим шлю гроші і адресу... ,

Думаю, що я легкий на почин і наступні роки в нього підуть уже за інерцією.

З пошаною до Вас

Т. ХОХІТВА, Торонто. Канада.

До адміністрації "Нових Днів":

Шлю віднову передплати і 1.50 дол. на розбудову журналу. Дякую Вам, що так чесно й точно служили мені два роки.

Бажаю найкращих успіхів у майбутньому!

З привітом

М. КОЗУЛЯК, Монтреаль, Канада.

Шановний редакторе Волиняк!

Шлю 7.00 долярів. З них 3.50 на віднову передплати, а другі 3.50 на посилення журналу на многі десятиріччя.

Щасти, Боже, Вам і працівникам Вашим!

Прошу не підписувати мого імені, а написати просто —

ВУЙКО з Онтаріо, Канада.

Дорогий пане Волиняк!

Шлю 10.00 долярів. З них 4.00 на віднову моєї передплати, 4.00 за нового передплатника (адресу подаю), а 2.00 прошу зарахувати на робудову журналу.'

Бажаю успіхів!

З пошаною

Наталка ДАНИЛЕНКО, Клементон, США.

† ПОМЕРЛА ОЛЬГА ПЕТЛЮРА

23 листопада, 1959 р., о 9-ій годині ранку за європейським часом у Парижі на 74 році життя померла вдова по Головному Отаманові військ УНРеспубліки Симоні Васильовичу Петлюрі Ольга Опанасівна Петлюра (з роду Більська).

Ольга Опанасівна народилась 23 грудня, 1885 року у м. Прилуках на Полтавщині. У 1908 році вона познайомилась з Симоном Васильовичем Петлюрою в Москві, куди він тоді переїхав з Петербургу. Ольга Опанасівна тоді вчилась у Московському університеті. Там вони й одружились. У Москві у них родилась і єдина дочка — Леся.

Симон і Ольга Петлюри були активними діячами і членами української громади в Москві. Як відомо, Симон Петлюра тоді редагував (у Москві) журнал "Украінская Жизнь", який мав чимале значення для нашої визвольної справи.

Ольга Опанасівна була вірною дружиною-співробітницею Головного Отамана у всій його винятково активній і небезпечній діяльності: редагування "Украинской Жизні", діяльність у прифронтовій смузі у час Першої світової війни у Білорусії (Менськ), де їх захватила революція, у час української національної революції, і під час будування української держави й боротьби за неї з виїздами із столиці України і повороту до неї, на еміґрації в Польщі, а потім у Франції...

Покійна Ольга Опанасівна була людиною високої культури і великою українською патріоткою — вона все своє життя віддала на служіння народові. Була це людина винятково скромности, завжди привітною жінкою-громадянкою, хоч її чоловік був на найвищому становищі в державі — голова Директорії, себто президент республіки.

Ольга Опанасівна була людиною величезної сили волі, винятково загартованою і витривалою. Це жінка, яка пережила найбільші удари долі: смерть чоловіка, який загинув на вулиці Парижу від куль московського аґента 25 травня 1926 року, передчасна смерть єдиної дитини Лесі, яка вмерла на сухоти у Французьких Піренеях у жовтні 1941 року — все це не зломило її сили до боротьби за краще завтра нашої нації. Вона завжди вірила у свій народ, завжди працювала для його визволення.

У воєнні й повоєнні роки вона часто бувала у винятково скрутних матеріяльних умовах, але вона ніколи нічого не домагалась і нікому в нічому не докоряла. Щоправда, коли нова еміґрація вніхала на американський континент, Ольга Опанасівна мала повну підтримку від українських організацій та установ.

В останні роки свого життя Покійна Ольга Опанасівна майже цілком утратила зір і слух, але й цей удар долі не заломив її — вона і тепер мала добрий настрій, була ласкавою з людьми.

Ольга Опанасівна Петлюра була людиною любленою всім народом. Можна з певністю сказати, що на еміґрації нема людини, яка б не ставилась до неї з найбільшою повагою і любов'ю. Ольга Опанасівна Петлюра — одна з найвизначніших жінок нашого народу: це зразкова українська мати-страдниця, яка віддала всю себе своїй родині і свойому народові, яка ради своєї родини і своєї нації перейшла справді хресний шлях свого страдницького життя, ніколи не то що не впавши, а навіть і не вгнувшись на ньому, ніколи ні на мить не завагавшись.

Пам'ять про Ольгу Опанасівну Петлюру буде зав-

жди жити в нашому народі. Її світлий образ завжди буде зразком для всіх матерів-українок.

Вічна Їй пам'ять! РЕДАКЦІЯ

З МІСЦЕВОГО ЖИТТЯ

ДЕВ'ЯТИЙ З'ЇЗД СУЖЕРО

14 листопада, 1959 року, у Торонті відбувся черговий (дев'ятий) з'їзд Союзу Жертв Російського Комуністичного Режиму. У з'їзді взяли участь понад 50 делеґатів від відділів і з пару десятків гостей.

З'їздом керувала президія у складі: Ол. Сосна — голова, А. Степовий — заступник, М. Ситник та А. Білоцерківський — секретарі.

З'їзд розпочато молитвою, яку прочитав о. прот. Д. Фотій. З'їзд заслухав письмові привіти від голови УНРади Ів. Багряного, від голови ВО УНРади М. Лівицького, від гол. управ Добрусу в Англії, США, Австралії тощо.

Усно з'їзд вітали: ген. М. Садовський — від представництва УНРади в Канаді, о. Д. Фотій від Катедри св. Володимира, В. Літвінов від т-ва педагогів Канади, д-р Р. Ричок від УРСоюзу та представники кількох інших організацій.

На з'їзді заслухано звіти гол. управи та контрольної комісії. По звітах відбулась досить жвава й дуже ділова дискусія. Взагалі весь з'їзд відбувався не в пляні "парадности", тому головну увагу було звернено не на привіти, а на звіти та на ділове обговорення їх, з метою поліпшити працю та більше розбудувати організацію. Із звітів виявлено дальше зміцнення відділів, зріст членства, особливо за рахунок жінок (організація зросла протягом року на 14%), стверджено також фінансове зміцнення головної управи та відділів.

З'їзд обрав нові керівні органи: голова гол. управи — П. Волиняк, члени — В. Корж, Ф. Бойко, Г. Романенко, П. Копил, М. Костюк, В. Літвінов, А. Канарейський, С. Фініковський та Г. Кукса.

Обрано також дорадчу раду у складі: О. Сосна (Ошава), А. Степовий (Монтреаль), В. Чміленко (Торонто) та М. Приходько (Торонто).

З'їзд обрав також делеґатів до Світової Федерації колишніх репресованих більшовиками: С. Підгайного, Ол. Сосну, В. Чміленка, П. Волиняка та М. Приходька.

З'їзд ще обрав контрольну комісію та товариський суд, а також прийняв ухвали та політичні резолюції. З'їзд одноголосно ухвалив висловити подяку голові уряду Канади Дж. Діфенбейкерові за його прихильне ставлення до української визвольної боротьби і обстоювання українських інтересів на міжнародньому форумі.

З'їзд також одноголосно ухвалив висловити подяку проф. Л. Добрянському за його захист українських справ перед урядом і Конґресом США, зокрема за його ініціятиву у справі проголошення тижня поневолених націй.

МАЗЕПИНСЬКИЙ КОНЦЕРТ У КАТЕДРІ СВ. ВОЛОДИРА В ТОРОНТІ

У кінці листопада ц. р. в залі православної катедри св. Володимира відбувся концерт, присвячений 250-річчю смерти гетьмана Івана Мазепи. На концерті з цікавою доповіддю виступив голова Української православної церкви в Канаді митрополит Іларіон (проф. Іван Огієнко).

Як і завжди, митрополит Іларіон свою доповідь побудував на фактах, розповів про маловідомі чи й зовсім невідомі документи тощо. Зокрема було цікавим його твердження, що російський більшовизм — явище не нове, бо першим більшовиком треба вважати не Леніна, а царя Петра Першого. Тому більшовики тепер створюють майже культ царя Петра Першого.

Програма концерту була цікава, свіжа. На концерті хор катедри (дириґент Ю. Головко) виконав два зовсім невідомі на еміґрації твори П. Г. Гончарова (кол. дириґент хору катедри св. Софії в Києві, а пізніш — хору Південно-Західних залізниць): "Хресту Твойому" та "Через поле широкеє". Пеперед виконанням цих творів Ю. Головко, — колишній учень П. Г. Гончарова, — сказав кілька теплих слів про композитора.

Досить надійна співачка Л. Головко, яка вперше виступила як солістка в Канаді, виконала маловідому "Тополеньку" муз. Вірьовки і ще менш відому арію Варвари із опери Данькевича "Богдан Хмельницький", яку еміґраційний слухач знає лише із пластинок. Л. Головко публіка прийняла дуже тепло. Співачка одержала букет квітів.

З цікавими творами виступив відомий тенор Г. Шведченко: "Рідна мати моя" (музика Платона Майбороди, текст А. Малишка), який виконується вперше не тільки в Канаді, а, мабуть, і на цьому континенті, та "Моя Україна" І. Віленського. Обидва твори публіка сприйняла майже оваційно.

Акомпаніював обом солістам К. Олешкевич.

Цікаві також деклямації: уривки з Сосюриної поеми "Мазепа" (хорова деклямація учнів українознавства) і "На смерть Мазепи" Яра Славутича, який непогано продеклямувала Валя Літвінова. Крім цього виступали ще учні, один навіть грав на скрипці якусь "Тему"... Шкода, що культреферент не додав у програмі слово "шкільна", бо це справді було шкільне завдання, а не концертова річ.

Наскільки тематично і змістово (за винятком "Теми"...) концерт був підготовлений стилево й дуже солідно, настільки виконання було нерівне, а часом і зовсім погане. Як учні виступають на шкільних вечорах перед батьками і своїми товаришами, то це дуже похвально і з педагогічного боку доцільно. Якщо ж учні виступають перед дорослою та ще й культурною публікою поруч із добрим хором і справжніми артистами, то це — примітивізація концерту і з педагогічного боку шкідливо. Учень після такого виступу не має чого вчитись: "Я вже й так виступаю поруч із Шведченком!"

Я член громади і хай мені буде дозволено це сказати щиро: громада на цьому дуже тратить — це найпримітивніша зрівнялівка! Культреферент громади Б. Літвінов добре опрацював тематику концерту, він сказав і пристойне вступне слово перед концертом. Це добре. Але знищив концерт виконавцями. Справді: яка різниця між малою церковкою десь на фармах і катедрою? І яка різниця між шкільним святомиколаївським вечором і концертом з нагоди відзначення 250-річчя смерти великого гетьмана Івана Мазепи, на якому наукову доповідь читає митрополит, — професор, доктор наук, — виступають справжні добрі співаки і один із кращих хорів Канади?..

Заля цього разу, щоправда, була виповнена, але в катедрі св. Володимира часто буває так, що заля в таких випадках напівпорожня. Шкода, що культреференти досі не додумались до того, чого вона не завжди виповнюється.

Пишучи цю "критику", я маю одне бажання: щоб громада, до якої сам належу вже понад 11 років, врешті, заняла провідне місце, яке їй справді належиться. Поки катедральна громада не визволиться з-під тягару аматорщини й "попису", доти вона не займе належного їй місця в культурному житті Торонта. Мабуть, нема жодної української організації, яка мала б стільки якісних фахівців з різних ділянок науки й мистецтва, як православна катедральна громада в Торонті (маю на увазі тих, що є членами громади або так ходять до церкви). Вони обслуговують ціле Торонто, а часто й інші міста, але в громаді вони чогось голосу не мають. Над цим варто б подумати.

П. ВОЛ.

ФІЛЬМ "ПОДОРОЖ ПО УКРАЇНІ"

В українських часописах Торонта і Вінніпеґу подано в основному позитивну оцінку фільму: за його зміст, добір картин та їх порядок, за вступне слово адвоката Гуменюка і текст коментаря до картин і якість голосу диктора. Фільм цей — фактично перша ластівка такого роду, бо якщо ми досі бачили якісь знімки з нинішньої живої України, то лише у вигляді діяпозитивів і лише з деяких історичних пам'яток. У цьому рухомому і кольоровому фільмі показано широко розгорнені картини з українських міст, (Київ, Харків, Одеса, Ялта), степів і колгоспів, Дніпра... Добре, що в фільмі показано фраґменти з Москви, Ленінграду і Сочі — на такому тлі ще виразніше бачимо досі ще пужденний вигляд України, визискуваної північним колонізатором. Дуже добре, що на цей фільм саме так відгукнулась у Канаді комуністична преса ("Українське Життя" — в Торонті і "Українське Слово" у Вінніпезі): там твердять в один голос, що фільм добрий, що на ньому показано щасливе і заможне життя українського народу та що убогі хати-ліплянки, як на "собочівках" їх там будують, — це, мовляв, залишки стародавніх халуп, випадково не зрівняних із землею. Річ у тім, що ті халупи та стоять коло самого подвір'я показового колгоспу імені Т. Шевченка на Одещині... Стародавніми, отже, ніяк вони бути не можуть: поперше, колгосп цей поселено серед поля широкого, а подруге, ніколи й ніде в Україні за старих часів таких хат не бувало, навіть у кріпаків. Такі хати почали ліпити за Сталіна.

Фільм "Подорож по Україні" можна тільки рекомендувати всім, усім українцям — хто побачить його, той побачить живу Україну і зрозуміє все, як там досі живуть наші люди. Теодор Гуменюк і Володимир Олійник (українці з Торонта) не змарнували своєї цьогорічної туристичної подорожі до радянського раю.

ПОЕЗІЯ І СУЧАСНІСТЬ

(Продовження із стор. 25-ої)

А. Малишко олюднює, отеплює образи зовнішнього світу, уособлює їх — і цим його ліричне вираження відмінне від трохи раціонального сприймання світу, властивого В. Луговському. Ясна річ, стихія чуттєвости вільно панує і в поезії В. Луговського, йдеться тільки про відмінності ліричного почуття у двох поетів, а не про відсутність чуттєвости у одного із них. Адже обидва вони лірики. Цю відмінність легко можна бачити на тому, як по-різному виражається у А. Малишка і В. Луговського, наприклад, та ж сама тема гармонійности світу, єдности людини з природою і людини з людиною.

О, если б можно было,
жизнь любя,
Осыпать всю тебя
живых огней дождем,
Чтобы они горели в волосах,
Как светлячки,
те блески фонарей,
Те лампы в окнах,
чтобы легкий взмах
Ночного ветра
их качал бы все быстрей,
И улыбнулась ты
в легчайшей мгле
Всему
на милой нашей,
на родной земле!

У В. Луговського образ коханої зливається з усім багатством світу, з усіма незліченними виявами прекрасного. А. Малишко також хоче осипати своє кохання живим вогнем земної краси, у нього також людина і світ невіддільні одне від одного.

У розливі дзвінкої просині,
В безгомінні ясних світань
Стану я тобі кленом росяним,
А вже ти, як ромашка встань.
Щоб у мене зоря влюбилася,
А у тебе за брата грім.
Щоб тобі вся земля світилася
Так, як ти у житті моїм.
В сніговії, морозом витому,
У холодну і сиву рань
Я тебе всю закрию вітами,
А вже ти, як ромашка встань;
Щоб дзвеніла дорога пташкою
І дівчата шептали в сні:
— Бачиш, клен подружив з ромашкою,
Значить добрій прийти весні.

Але варто лише порівняти образи зовнішнього світу у В. Луговського з образами А. Малишка — і відразу бачиш різницю у світосприйманні. Світ А. Малишка — це переважно світ живої природи, де кожна травинка, кожен звук випромінюють живе чуття. А. Малишко, мабуть, не став би виражати переживання в таких обраах, як блиск ліхтарів і хитання лямпи у вікнах, так само, як у контексті В. Луговського були б не на місці образи клена і ромашки. Справа не лише в тому, що А. Малишко більш традиційний і стоїть ближче до на-

родної творчости з її символікою живої природи, дуже позначеною національною своєрідністю. Головне в тому, що В. Луговського цікавить більше багатоманітність предметного світу і загального руху, а Малишка — багатоманітність внутрішніх почувань і їх перебіг, які він передає, уособлюючи, олюднюючи незліченні прояви життя, і тому весь час звертається до живих явищ. Коли пробуєш уявити собі психологію творення ліричного образу у цих поетів, то здається, що А. Малишко йде від назрілого почуття, а потім відшукує в дійсності образи для його вираження; В. Луговський же дивиться на світ уважним, вдумливим поглядом і почуття до нього приходить зовні, народжуючись під впливом спостережених картин.

А. Малишко під впливом внутрішнього почуття прагне злитися, розчинитися у світі прекрасних явищ, прийняти в себе все земне — "бо воно твоє". Він хоче, щоб серце його то "розквітло жагучим яр-цвітом, глодом червоним та вітром біжком", то "затрепетало, як пташка літом", щоб у очах його зацвітала "веселка, овіяна вітром", щоб "жевріло слово, мов колос від спеки". Найхарактерніша для А. Малишка композиція — це вибух почуття, що розкривається в таких образах-картинах природи:

Підійми моє серце з печалі,
Блискавками до дна просвіти.
Сині далі, розжеврені далі
Кличуть знов у далекі світи.

Може, стать мені голубом в літі,
Вийся, голубе, вище лети!
Чи широкою нивою в цвіті
Пролягти для людської мети.

Чи розлитися синню-рікою,
Чи, як злива, що зроджує грім,
Загриміти в своїм неспокою,
У гарячім диханні своїм...

Як бачимо, відмінність між двома поетами стосується тільки способу образного сприймання і відображення дійсности, а зовсім не ставлення до сучасної дійсности.

Але в чому ж виражається ставлення до сучасности у А. Малишка, поета характерного тим, що він зосереджується не на загальних роздумах про життя і дійсність, а на людині і її найтонших почуттях? У розумінні людини і ставленні до людини. Провідною темою творчости поета є тема його єдности з людським колективом, тема дружби, товариства, самопожертви, самовідданости. Поет весь розкритий для людини, він захоплений красою її і постійно відчуває непотрібність і неможливість власного існування без того, щоб приносити радість і користь колективові. Це одна з прекрасних рис усієї нашої літератури, гуманної, усміхненої до людського серця. Це одна з ознак сучасного погляду на людину, зумовлена новим становищем людини в суспільстві.

Віра в людину! — хіба це не найбільше завоювання нашого часу, не найяскравіша риса нового суспільства, що утверджується на землі?

Ліриці А. Малишка властивий і глибокий драматизм. Але це особливий драматизм, джерелом якого є невиліковна ностальгія за людиною — прекрасною душевно багатою людиною.

Він невтомно шукає в дійсності прекрасні, чисті, світлі явища, шукає для того, щоб перелити красу життя в "силу пісенну", пісню ж віддати на радість людям. А світ прекрасного настільки неосяжний, що, за словами поета, не вміщується в поезії:

Бо землі зав'южені широти
В серце б'ють вітрами, як руками,
Бо товаришів мільйонні роти
Підіймають землю над віками.

Тешуть камінь, голубі граніти,
В них поля цвітуть, щебечуть діти.
Я той щебет заберу в долоні,
Цвіт полів візьму в веселі очі,
Зацвічу їх в заграви червоні
Та додам ще посмішки дівочі.

Поділю я серце на частини,
Щоб любові і трудам віддати,
І нехай любов своє вестиме
І співає колисанку мати.

А. Малишко ясно бачить "дороги майбутнього віку й двадцятого віку путі" і тому ясна радість і захоплення поєднується в нього з гордим торжеством переможця, вірою в людський геній і його майбутнє.

...Краса нового світу у ліриці А. Малишка відображена як краса нової людини. Це людина, напрочуд багата прекрасними почуттями і пориваннями, а насамперед найблагороднішою потребою жити для інших людей, шукати власне щастя у щасті народу. Відтворення великих почуттів нашої епохи становить основний зміст поезії А. Малишка.

Творчість поета сильна своїм драматизмом, а часом і трагічним звучанням. Чи не входить тут поет у суперечність із дійсністю, з оптимістичним духом сучасности, зрештою із власною поезією, життєрадісною і життєстверджуючою? Ні, бо той факт, що поет, стоїть перед лицем дійсности, сповненої гострих суперечностей, і не обминає їх, а розкриває шляхи їх переборення, свідчить тільки про життєвість нашого оптимізму, про його реальну, дійсну основу. Лірика А. Малишка — це лірика боротьби, і тому в ній природно зливаються радість перемог і гіркота непоправних втрат, здійснення мрій і біль розлуки з мрією. Особливо драматична творчість А. Малишка воєнного часу і повоєнна книга "Що записано мною", в чому виявилося не тільки громадське змужніння і поглиблення життєвого досвіду поета, але й глибокий драматизм історичних подій. Зосереджуючись навколо теми подвигу і самопожертви в боротьбі, поет міряє ціну людського життя мірою великої мети і знаходить оптимістичне розв'язання трагічних явищ життя.

Голоси тих, хто загинув у боротьбі, стукають у серце поета, постійно нагадуючи йому про жертви боротьби:

Одчини, з тобою поговорим!
Чуєш нас? А ми ж твої брати.
Поділися з нами щастям, горем,
Поможи у вічність перейти.

Оптимізм поезії А. Малишка полягає не в тому, що він бачить одні тільки світлі сторони сучасної історичної дійсности, а в тому, що він знаходить виправдання цій дійсності, бачить велику мету, в ім'я якої сучасна людина часом приносить у жертву своє щастя.

Так відображується сучасність у творчості тонкого лірика, який відчуває світ більше серцем, ніж розумом, який переживає дійсність, а не тільки вивчає її.

Поет-громадянин А. Малишко знає всю мізерність

"дрібненьких віршів", "прилизаних і завитих", народжених у кабінетній тиші.

Од великого слова Тараса
Ми живем невсипущим вогнем —

заявляє він. Ці слова поета доречно тут згадати, бо цілком сучасна за змістом і формою творчість А. Малишка, яка глибоко імпонує сучасному читачеві, стала певною школою поетичного досвіду для багатьох молодих українських поетів. Як буває завжди, у А. Малишка з'явились і старанні, вдумливі учні, і поверхові наслідувачі. Не розуміючи глибокого філософського ґрунту, з якого виростає ліризм поета, дехто з молодих сліпо переймає характерну образність його лірики, близьку до фольклорної, зокрема у використанні поетичної символіки. У молодих поетів, які пишуть "під Малишка", образи солов'я чи ромашки, чи літнього лугу часом нічого не символізують і ніяких почуттів не виражають, а сприймаються як ветхі атрибути. Успішно навчаються у А. Малишка М. Гірник, А. М'ястківський, Т. Коломієць, Г. Коваль, І. Савич, В. Кузьменко, але навіть у найталановитішого з них, М. Гірника можна знайти рядки, де традиційна образність, така змістовна і чуттєва у А. Малишка, втрачає свою ліричну наснагу. Є образи, які "спрацьовуються", і їх

МОСКВА ДРИЖИТЬ ПЕРЕД УКРАЇНОЮ

Читач, мабуть, не вірить, прочитавши цей заголовок? Шкода! Це факт! У репортажі про зустріч з українськими артистами в Торонті я навів кілька фактів, як Москва тримає наших артистів, як боїться, щоб вони виступили самостійно та ще й з українським якісним репертуаром.

А ось іще новий факт, який беремо з київської "Літературної Газети" від 20 листопада, 1959 р. 16 листопада Київський телевізійний центр за ДОПОМОГОЮ співробітників Московського телецентру, які спеціяльно приїхали до Києва, провів телепередавання першої вистави Київської опери до Франції.

Такою першою "українською" виставою була опера.... російського композитора М. Глінки "Руслан та Людмила" за текстом Пушкіна.

Московські держиморди побоялись дозволити передати у Францію якусь українську оперу. Та це не поможе: однак ми Росію переможемо на всіх фронтах, а в першу чергу на мистецькому, у найближчий час. Як би не цілувались лідер французьких імперіялістів де-Ґоль із лідером російських імперіялістів М. Хрущовим, але як Франція не втримає арабів, так Росія не втримає України — час колоній таки минув.

треба обновити. Художній смак міг підказати це М. Гірникові, коли він писав вірша:

Вороним травень мчиться
Від казкової Жар-птиці
По **вишневому цвіту,**
Біля річки на просторі
Заплітає сині зорі
У ліщиноньку густу.
Відпочине у покосах,
Покупається **у росах,**
У водиці з джерела,
Що з-під **вишні молодої**
Б'є **ромашковим настоєм**
На околиці села...

Треба дбати про сучасну форму образу і вірша, шукати нові шляхи поетичного проникнення в світ і людину.

**
*

Поезію творять поети. Але за робочим столом поета постійно і незримо стоїть співавтор і редактор поета — Час. Він підказує теми і образи поезії, він надихає вогнем невпинної боротьби, він не дає зупинитися на місці. Час зобов'язує. Час вимагає і допомагає. Час — це головний герой нашого поета і його найсуворіший критик.

Mr. M. Baran,120,
3255 Normandy Ave.,
Chicago, 34, Ill. USA

Ось чому Вам треба зареєструвати народження вашої дитини

Реєстрація установляє дату народження вашої дитини та її правне становище як канадського громадянина. **Реєстрація безкоштовна.** Бланки реєстрації можна одержати у шпиталях або громадських конторах. Упевніться, що правильно записали прізвище та імена. Неправильна ортографія прізвища може вам та вашій дитині спричинити пізніше труднощі.

В Онтаріо народження треба обов'язково реєструвати впродовж 30 днів, і це у громаді, у якій дитина народилась. Кожна громада має свого Окружного Реєстратора.

Пам'ятайте, що свідоцтво хрещення не є метрикою народження.

Дитину незаміжньої жінки треба обов'язково реєструвати за правним прізвищем мами, хіба що обоє, мати й батько, жадають реєстрації за прізвищем батька

Метрику народження особи, що народилася в Онтаріо, можна одержати тільки в Ґенерального Реєстратора — **Registar General, 70 Lombard Street, Toronto.**

Вона коштує $ 1.00. Метрику народження жадатимуть як прилогу до вашої заяви на родинну допомогу, вимагатимуть її теж, коли ваша дитина піде перший раз до школи. Пізніше її може бути треба для різних цілей, напр., при заяві на пашпорт та для відвідин США.

Якщо ви новоприбулий у Канаді і вам треба допомоги або поради у цій чи інших справах, зверніться до:

THE CITIZENSHIP DIVISION
Room 517, Main Building
Parliament Buildings, Toronto.
EMpire 3-1211, lokal 2-1448

ONTARIO

Department of the Provincial Secretary and Registrar-General

Hon. Mackinnon Phillips, M.D.C.M., LL.D.
MINISTER

Hon. Leslie M. Frost, Q.C., LL.D.
PRIME MINISTER